

KAVATUS

Kavatusühendusline Õpetajate Keskkõidu
ajakiri. Ilmub kaks korda kuus. Hääle kandja

1. aastakäik

DETSEMBER 1919.

6. Vihk.

TOIMETUS:

J. Annusson, Dr. A. Lüüs, J. Piiskar, V. Raam, J. Rumma, R. Rägo,
Hans Roos (peatoimetaja).

Sisu:

1. Esimise Eesti ülikooli avamine.
J. Annusson.
2. Ühtluskool (Järg). E. Martinson.
3. Missugune peaks olema meie
keskkool. J. Klein.
4. Rahvaülikool. R. Rägo.
5. Tartu ülikooli suvekursustest.
J. Kents.
6. Võitlusele sisemise vaenlase
vastu! J. Rosental.
7. Õpetajaskonna lähema tegevus-
kava kohta. J. Kents.
8. Kirjandusest: C. Schotter, Prac-
tical English School-Book (!)
J. E.
9. Avalikkude algkoolide seadus.
10. Kroonika.
11. Teadaanded ja üleskutsed.
12. Toimetusele saadetud kirjandus.

Uued raamatud

praegu jõudsid müügile:

V. Zelinsky, Pages choisies (Prantsuse keele õpperaamat. Emk. 10.—

Th. Ussisoo & T. Kuusik,

Mudilaste vestid . . . „ 5.—

Laste pildid I, II, III
& IV a. „ 3.—

Laste papp-tööd . . . „ 5.—

„**RÄHVAÜLIKOOL**“

TALLINNAS.

K A S V A T U S

ÕPETAJATE KESKLIIDU HÄÄLEKANDJA.

1. aastakäik.

Detsember 1919.

6. vihk.

Esimese Eesti ülikooli avamise puhul.

Läänemerest vaikse okeanini ulatavatel lagendikkudel oli meie silma all käima pandud rahvaste hävitamise protsess. Kui endise Venemaa etnograafiline kaart kätte võtta, siis näeb, kuidas Suur-Vene element nagu mingi sajapealine hüdra pikkamisi, aga järjekindlalt laiali lagunes. Juba rehkendati, mitme aasta jooksul üksikud Siberi suguharud pidid kaduma. Arvamised olid põhjendatud — Vene kultuur neelas enesesse rahva elujõulisema osa, ülejäänud hulkade kallal tegid alkohol ja sifilis oma hävitavat tööd.

Ühes teistega pidi Eesti rahvas enese kallal aastakümnete pikkust panslavismi jutlustajate toimepandud (vaimlist vivisektsiooni kannatama. Kui meie Siberi suguharude saatuse osaliseks ei saanud, siis oli selleks peale muu meie rahva kõrgem kultuur põhjuseks. Ei või aga ütelda, et Vene überrahvastamis-poliitika ei oleks mõju avaldanud. Meie ei saanud loomulikult areneda, nagu see meile kohane — juba sel on hävitavad tagajärjed. Meil ei tulnud seda kohutavat väljasuremist läbi elada, millega taheti meid sundida ajalooa lõpparveid tegema, siiski peab ütleva, et venestamis-poliitika oma mõju avaldamata ei jätnud. Üksikud vene-nesid täiesti, teistel oli küll veel Eesti koor, kuid Vene sisu — nemad oleksid järgnenud teisel-kolmandal põlvel.

Meile oli see teiseks katseks. Niikaua kui eestlane oli ori, oli peremees ükskõikne tema rahvuse vastu. Orjapidajad ei olnud veel nii kaugele jõudnud, et oleks tõuparanduse katseid ette võtnud. Astus aga vaba eestlane oma endise peremehega võistlusesse, siis pidi viimasel abinõu leiduma, kuidas ennast masselise ülekaalu eest kaitsta. Leiduski. Püüti ära võõrutada oma sugurahvast kõiki neid, kes kuidagi viisi, kas tegelises elus või hariduse poolest olid ümbrusest ette jõudnud. Sakslus oli külgehakkav; ühe neelas ta otsekohe, teise paari põlve jooksul.

Kui sakslane tasa ja targu toimetas, siis tegi venelane seda ägedusega ja tormilt. Terve überrahvastamise töö oli suurte jõududega kavatsatud. Ja nagu öeldud, õnnestas temalgi — üks jäi teise järel siiplema õnge otsa, mille külge mitmesugused eesõigused olid meelitusena kinnitatud. See pani venelased uskuma, et nende tööil tõsiseid tagajärgi on: nad lootsid rohkem, kui meie kartsime. Tuleb meeles ühe Tartu seminar

õpetaja prohvetlik ähvardus: kolmekümne aasta pärast kuulete Eestimaa nurmedel ainult Vene rahvalaulu!

Okkupatsiooni võim ühes oma lahkete abilistega määras meid lõpuli-kule ümberrahvustamisele. Katsetegemise aeg oli lühike, kuid üksikud nähtused olid küllalt sümptomaatilised katse osaliseks kordaminekuks, kui asi oleks kauem kestnud.

* * *

Tekkib küsimus: kui meie niisugustele kiusatustele küüsi langeme, kas oleme õigustatud iseseisvalt arenema? Võib olla, ei olegi seda, mida nimetame Eesti iselaadiks, ei ole ka Eesti kultuuri nii praegu olemas kui ka tulevikus tekkimas? Kas on meie rahval veel seda elujõudu, mis ise-seisvaks arenemiseks tarvilik?

Tõsi, meie oleme teiste mõju all palju omast iselaadist kaotanud: meie tooted kultuuri alal ei ole nimetamise väärt — meie kopeerime teisi, meie ei ole maailmale ühelgi alal juhtivaid jõude annud. Kas on aga siiski sel Vene õpetajal õigus, kes nimetas Eesti rahvast „haledaks Mongoli soo jäätiseks“?

Ei ole praegu tarvidust ei endist ümberrahvustamisepoliitikat ega üksikute Vene marurahvuslaste ütelsi meele tuletada. Meie õnnetus oli aga selles, et meie sagedasti ise seda uskuma hakkasime, mis meile ette pajatati. Muidugi ei olnud enne revolutsiooni prohvetit, kes oleks võinud meile nii kiiret iseseisvuse võimalust ette kuulutada; kuid ka siis, kui Vene riiklus pudenes ja meie ees oli ülesanne omapärist elu elama hakata, ka siis tekkis kahtlus meie eneste võimesse. Seda nägime mu seas ka kasvatusel alal. Laiematel rahvakihtidel puudus usaldus Eesti kooli vastu; ei suutvat see ju midagi pakkuda — puuduvat tal ju õpetajad, kirjandus, traditsioonid ja . . . õigused. Nimelt viimane osa näis paljudele muret sünnitavat. Leidus õpetajategi ringkonnas mehi, kes ihust-hingest koolide eestistamise vastu kõnelesid, selle juures põhjendusi ette tuues, mis pidid näitama nende selgemat arusaamist õpetajate huvide kaitsmises. Tehti isegi selleks kihutustööd, et juba ärapõgenenud Vene koole uuesti meile tagasi tuua. Isegi kõige viimasel ajal kuulduv ajakirjanduses hääli, mis näitavad, et meil sulutud ümberrahvustamise koolisid taga nutetakse.

Raske on sellest lahti saada, millega inimene aastakümnete jooksul on kokkukasvanud. Sellest järgneb aga tõde, mis meile enam kui selge peab olema: tahame oma rahvust ning riiki kindlustada kõikide tormide vastu, mis tulevikus võivad meie peale tulla, siis peame noortsugu sellele vastavalt kasvatama. Suudame oma noorsoos vabaduse ning rippumatuse tunnet kasvatada, siis võime kindlad olla, et meie oma riiki liiva peale ei raja. Seda teadsid sakslased ning venelased enam kui hästi ja nad kasvatasid meie lapsi nõnda, nagu see nende poliitilistele huvidel vastas.

Nõnda siis on Eesti koolil suured ülesanded. Ta suudab neid aga ainult siis täita, kui tema vastu on usaldust, kui ta ise on püsiv, kui ta annab sedasama, mis pakkusid Saksa ning Vene kool. Üheks Eesti kooli püsivuse eelduseks on oma kõrgem kool. Laiematele hulkadele on siin ainult asja väline külg tähtis—peaasi, kui edasipeasemiseks takistust

ei oleks. Tõepoolest on aga sellega meie, kui iseseisva etnograafilise tüübi terve olemine seotud. On ju siis kõige suurem tung iseseisvusele, kui oldakse midagi sarnast, mis teistest lahku läheb ja mispärast teistega koos arenemine võimata on.

Meie ei kahtle selle juures, et meie takistamata arenemisel neid andmeid saame koondada ja värskendada, mis meie oma esivanematelt, kui teatud tüübi iseäralduse olemine omandanud; meie arvame ka, et suudame selle juures Eesti kultuuri luua, mis vastaks teiste haritud rahvaste rahvuslisele kultuurile. Ei kohuta meid selle juures heidutused, et meie rahvas andevaene on, et ta ei suuda pakkuda seda pinda, mis teaduse edenemiseks tarvilik.

On küll kurp tõde, et meie teaduse vallas senni õieti midagi pole teinud. Kas on selleks aga meie kui rahva andevaesus süüdi? Kui meilt ümberrahvustamise teel ärksamad jõud nopiti ning pandi teiste rahvaste teenistusse, kus nii mõnigi on häid tagajärgi saavutanud — kas see on meie andevaesus? Kui vägivallega tõrjuti ära teaduse allikalt, kellel oli himu ennast teadusele pühendada, tõrjuti sellepärast, et meie eestlased olime — kas ka see on andevaesus? Kui mõned fakulteedid — füüsika, matemaatika ja keeleteadus — juba sellepärast tegelikult meie eest kinni olid, et neisse astunud üliõpilane ette võis öelda, et ta on sunnitud pärast omale õpetajana ehk ametnikuna Venemaal leiba otsima, sest kodumaal temale kohta ei antud — kas oli süüdi siin meie andevaesus? Ei! Meil ei ole elulist tarvidust ühegi võõra kultuuri kopeerimiseks; esmalt peame iseendid leidma, siis vaatame, mis on teistel.

See on siht, mille seame üles esimese Eesti ülikooli loomisel, Anname tale aega koondada, anname oma noortele teadusmeestele aega kasvada ning areneda ja meil tärkab Eesti teadus ning Eesti kultuur.

Meie rahva seas liigub jutt, et Tartu ülikooli raamatukogus olla seitse Moosese raamatut ahelatega seina külge needitud. Nii mõnigi igatses seda tarkuse hallikat näha saada, kuid see jäi ka nägemata. See oli õige sümbol — sennised võõrad ülikoolid olid meile tõesti seitsme luku taha paigutatud ning seitsme ahela külge needitud ideaaliks, mida ainult üksikud ja seda mõnikord koguni ainult oma iselaadi salgamisel näha said.

Lukud on murtud ja ahelad katkestatud. Loodame, et meie oma ülikool nüüd ka meie rahvale kättesaadavaks saab. Meie ei taha ütelda, et ülikool kui teaduslik asutus peaks oma väärtuses alanema ning temas õpetus labanema. Kaotatagu kõik kunstlikud takistused ära, mis ülikooli peasemist segavad, küll meie, õpetajad, kanname selle eest hoolt, et ülikooli tarvilisel määral arenenud kodanikud tulevad.

Iseäranis soojalt lööb Eesti õpetaja süda meie esimese ülikooli avamisel. Nüüd on tal põhjust loota, et see vaimline nälg, mida ta pidi kannatama, ja see kõrbetühjus, millesse ta tihti kui ainuke intelligent jõud paigutati, varsti kaob, ta võib kindel olla, et tal on koht, kus ta töötamiseks tarvilist värskendust leiab; aga veel suuremaks julgustuseks

on tal, et tema külvatud seeme ka tõesti õigele pinnale sattub — on ju tema see, kes noori ülikooli kodanikka ette valmistab.

Tõsise rahvakooli loomiseks on ka Eesti õpetaja võitlusi pidanud ja on sel alal tagajärgi saavutanud. Nüüd on tarvis võitlusi kindlustada. Üheks Eesti kooli kaitsemüüriks on meie oma ülikool — ilma temata ei ole Eesti kool mõeldav. Sellepärast hüüab õpetajaskond ühiselt meie esimesele ülikoolile:

Õnn kaasa! Jõudu tööle!

J. Annusson.

Ühtluskool.

Järg.

Küsimus, kuidas tuleks ühtluskooli korraldada, on keeruline ja raske. Kuna ta ka võrdlemisi uus on, siis on seisukohad õige mitmesugused. Ka meil Eestis on mitmesuguseid ühtluskooli korralduse kavatsusi ette toodud (Tallinna ja Tartu õpetajate seltside kavatsused, K. Viljak'i ettepanek I-sel Eesti Rahvahariduse kongressil 1917. a., N. Kann'i ettepanek „Kasvatuse“ 3. vihus, õpetajate päevade ja kongresside otsused). Eespoolsest ülevaatest on näha, et ei ole kahte maad, kus ühtluskool oleks täiesti ühtmoodi korraldatud. On ka arusaadav, sest kooli korraldamise juures tuleb arvesse võtta iga maa ja rahva elutingimisi ja omapärasusi.

Ka meil tuleb oma kooli omapäraselt korraldada. Kuid selle juures peame arvesse võtma teiste maade kogemusi, seda enam, et meie kultuuriilmast kaugele taha jäänud oleme ja oma kultuuri loomine meil seisab ees tulevikus.

Kooli korraldamise mõttes on huvitav vaadelda kahte isesugust ilma: Amerika-Ühisriike ja Saksamaad. Viimase vaated kooli alal on aluseks suuremale osale Euroopa koolidele.

Ameerika rahvakooli võiks vabaks kooliks nimetada. Tema iseäraldustest tuleks nimetada:

1. Mitte kõik õppeained ei ole õpilastele sunduslikud, mõned ained on õpilastele vabalt valitavad.

2. Sunduslikkudegi ainete minimaalnõuded iga õppeaasta kohta ei ole suured, kuna õppeaeg õige pikk on (16 aastat kunni ülikoolini).

3. Sunduslikkude õppeainete nädala tundide arv on võrdlemise väike.

4. Õppeainetes ei panda kõigile õpilastele ühesuguseid nõudmisi ette. Püütakse õpetust õpilaste annete kohaselt individualiseerida. Kui õpilane mõnes üksikus aines nõrk, üleüldiselt aga tarviliselt arenenud on, siis ei jäeta teda klassi istuma. Oldakse arvamisel, et peatähtsus selles seisab, et õpilane välja areneks neis ainetes, milleks tal andeid on. Õige sagedasti tuleb ka ette, et õpilased aineid, mis neile enne suuri raskusi sünnitanud, teatud aja järele koguni kerge vaevaga omandavad. Et klassis kõik õpilased kõigil arenemistastmeil kõigis aineis võrdlemisi häid tagajärgi saavutaksid, on täiesti võimata.

5. Kuna harilisest klassitööst palju vaba aega üle jääb, siis tarvitatakse see õpilaste iseseisva töö peale ära, milleks neid kool peab ergutama. Iseseisvalt töötades süvenevad õpilased neis aineis, milleks neil andi ja huvi on. Ameerika õpilased on agarad loodus-, maade- ja muude teaduste kollektsoonide kokkuseadjad,

nad valmistavad diagramme oma kodukoha looduse nähtuste ja ühiskondlise tegevuse kohta jne. Paljud ülesanded lahendatakse ühistööna õpilaste grupe poolt. Iseseisvat tööd hõlbustavad sellekohased abinõud, millega Ameerika koolid rikkalikult on varustatud: kabinetid, raamatukogud, lugemistoad, tööoad, akvaariumid, terraariumid, kooliaiad jne.

6. Ameerika kooli iseäralus on Textbooks'id — tekstiraamatud. Neid on olemas iga õppeaine kohta palju ja mitmesuguseid. Nad on kergesti arusaadavalt, näitlikult ja huvitavalt kokku seatud, rikkalikult piltidega ja joonistustega ilustatud, nii et õpilased nende abil iseseisvalt aineid omandada võivad. Juba 11-aastased tarvitavad neid.

7. Suurt rõhku pannakse õpilaste raamatukogude peale. Iga õppeaasta õpilastel on omakohased raamatukogud. Raamatukogud peavad õpilasi varakult harjutama iseseisvalt lugema, neid tulevateks ajalehtede, kui ka tõsisemate tööde lugejaks ettevalmistama.

8. Klassitöö juures pannakse peaarõhk õpilaste isetegevuse peale. Õpilased peavad katsuma küsimusi iseseisvalt lahendada, kuna õpetajad neile selle juures ainult abiks on. Õpetaja ülesanne seisab tähtsal määral selles, et ta õpilastele ülesandeid leida katsub, mis kordkorralt raskemaks lähevad, aga selle juures siiski õpilastele jõukohased on. Jõukohaste raskuste ärayõitmine äratav õpilases usku enese jõu sisse, tõstab tööhimu, karastab tahtejõudu.

9. Õppetöös ei panda rõhku kindla süsteemi peale. Õpilased jõuavad edasi iseseisva töö, oma eneste kogemuste läbi. See ei saagi sündida kindla, raudse süsteemi järele, kuna puudub alaline juhtimine ja kindlais raamidest hoidmine õpetaja poolt.

10. Õppeviisis on töökooli põhimõtte kaugemaleulatavalt läbi viidud. Kõrgelt hinnatakse tegelisel teel teadmiste omandamist. Kuigi see rohkem aega võtab, on tema tagajärjed ometigi palju sügavamaleulatavad, kui paljalt nägelise õppimise teel omandatud teadmistel.

11. Ei panda niisuurtrõhku teadmiste omandamise, kui võimiste ning oskuste arendamise ja tahtejõu kasvatuse peale. Seda peetakse silmas terve õpetus- ning kasvatustöö juures ja ses suhtes on ka tähtis koht aineil, mida harilikult kõrvalisteks peetakse: käsitööl, joonistamisel, voolimisel, muusikal, tervishoiul, keharajutustel ning mängudel.

12. Õpilastest püütakse kasvatada tulevase ühiskonnategelasi. Nad liituvad rühmadeks ja ühinguiks, kes õige mitmeladilisi ülesandeid iseseisvalt lahendavad. Õpilaste ühiste ettevõtete, loengute, arutuste jne. peale on määratud teatav osa õppeajast.

Nii püüab Ameerika kool välja arendada iseseisvaid, aktiivseid inimesi, vabasid riigikodanikke, tugevaid oma tahtejõu, võimiste ja oskuste poolest.

Ameerika kooli iseäralise sisemise korralduse tõttu on võimalik teda ka välimiselt teisiti korraldada.

Iseäraluseks siin on, et Ameerika üldhariduslik kool — algkoolist kuni ülikoolini — on ilma kõrvalharudeta. Ta seisab koos mitmest järgust ja iga ülemalseisev järk on alamale järgele jätkuks. Nii lähevad kõik õpilased ühte ja sama teed. Vahe on ainult selles, et ühed alamas, teised kõrgemas järgus oma üldhariduse lõpetavad. Harilikult lõpetavad vabriku- ja põllutöölised 8-aastases algkoolis oma üldhariduse, ärimehed, tööstusettevõtjad — kõrgemas koolis (High School'is) ja teadusmehed — ülikoolis. Aga ärimees on enne kõrgemasse kooli astumist pidanud läbi tegea algkooli, niisama teadusmees enne ülikooli astumist — algkooli, kõrgema kooli ja College.

Teiseks iseäraluseks Ameerika kooli välimise korralduse juures on

õige pikk kõigile sunduslik ühtluskooli algaste — 8-aastane algkool. Nii pikka ühtluskooli algastet ei ole mujal kusagil teostatud.

Kõikide mitmesuguste kalduvustega ja annetega õpilaste nii kaua ühestöötamine on võimalik ainult selle läbi, et Ameerika kool nii õpilase järele paenduv on, nagu eespoolsest selgub ja et ta üldharidusele teised sihid üles seab.

Ameerika kooli uuendustest on paljud õieti Saksamaalt pärit. Aga kuna Ameerika kool neid julgelt teostama hakanud, ilmuvad nad Saksa koolis alles siin-seal argade katsetena. Üleüldiselt aga on Saksa kool — temaga ühes muidugi suurem osa Euroopa kooli — mitmes tükis Ameerika kooli vastand. Mis Ameerika kooli kohta eespool öeldud, kõik see puudub suurel määral Saksa koolis. Siin pannakse pearõhk teadmiste omandamise peale, mitte võimiste ja oskuste arendamise ja tahtejõu karastamise peale. Teadmisi peab läbi mindama kindla süsteemi järele. Teadmiste omandamine õpilaste poolt sünnib enam-vähem passiivselt. Õpilased võtavad seda vastu, mida õpetaja neile kindla kava järele ette kannab. Kool ei paendu õpilaste järele. Õpilased peavad paenduma kooli järele. Kes nõrk, jääb maha, või astub teise kooli, kus tal kergem edasi saada. Kuna mitmesuguste annetega lapsed ei saa kaua kindla süsteemi järele üheskoos teadmisi vastu võtta — ühed tikuvad ette, teised jäävad maha — siis tekib tarvidus õige mitmekesiste koolide järele. Sakslase ideaal on inimesi analüseerida ning neid juba võrdlemisi õige noorelt nende teadmiste, võimiste ja kalduvuste järele liigitada ja igale liigile haridust sellekohases koolis pakkuda. (Tegelikult sünnib õpilaste koolidesse liigitamine aga peaaesjalikult selle järele, missugusest seisusest või kui jõukad on lapsed). Saksa üldhariduslik kool oma mitmesuguste kõrval- ja eriharudega moodustab õige komplitseeritud süsteemi. Ka kooli korralduses avaldub sakslase pedantlik süstemaatikkus ja kokkuhoidlikkus. Nagu nuumloomale toitu määratakse tema tõu kohaselt ja vastavalt tema keha raskusele, nii paigutatakse ka õpilane teatud latrisse ja antakse temale vaimutoitu selle latri moodupuu järgi. Lapse vaimuannete ja kalduvuste üle aga ei saa liig noorelt otsustada. Kui sagedasti ei ole õpilased, keda alguses nõrkadeks tembeldati, mõne aasta pärast oma kangemaist kaasõpilastest ette jõudnud. Ühtluskooli pole Saksamaal üleüldiselt teostatudki. Austria koolis, mis oma vaimlise ilme poolest Saksa koolile õige lähedal seisab, on ühtluskooli kõigile ühine algaste õige lühike — 4-aastane algkool. Ka Saksa kooliuuendajaist nõuavad mõned — näit., prof. Oestreich — ainult 4-aastast ühtlast algastet. Mõned aga, näit., Tews, on 6-aastase ühtlase algastme poolt.

E. Martinson.

Missugune peaks olema meie keskkool?

Ei saa kuidagi nõus olla h-ra Kanni väidetega 8-aastase keskkooli projekti kaitseks („Kasvatus“ nr. 3) esitatud kirjutuses. Ei räägi siin sellest, et h-ra Kanni kavatsus linnlased teatavasse eesõigustatud seisukorda paneb, ei mõtle siin ka arutama hakata õpetajate tööjaotuse võimalusi 5-aastasest keskkoolis, mis täiesti tehniline küsimus, vaid tahan tähelepanu juhtida selle õnnetu tratitsiooni peale, mis meie noorsoole valusaks kammitsaks on olnud, ja seda ka tulevikus on, kui tahetakse rajada keskkool sennisele yldakale keskharidusest arusaamisele.

Senni olid ja h-ra Kanni arvamise järele peaks ka tulevikus olema kahetüübilised keskkoolid — erikeskkoolid ja üldhariduslikud. Erikeskkoolides, nagu realkoolides, seminaarides, kommerts-koolides jne. on pearas-

kus eriainete, nii puhtteaduseliste kui tehniliste peal, üldhariduselisis keskkooles — gümnaasiumides — on maksmas kõiksundus. H-ra Kanni arvates annavad üldhariduslikud keskkoolid „võimalikult põhjaliku keskkooli“, nad saadavad ülikooli „mitte pealiskaudseid (?) ja iseenast täisolevaid (!) teadusmehi, vaid tõsiselt ja põhjalikult ettevalmistatud noori inimesi“. Erikoolidest K. pikemalt ei kõnele, oletada võib aga, et ta neid madalamaiks, alaväärtuslikke peab. Nende kasvandikud ei kuulu vist ülikoolile „põhjalikult ettevalmistatud noorte inimeste“ hulka, neist tulevadki vist need „pealiskaudsed, iseenast täisolevad teadusmehed“. K. arvab, et üldhariduslikud keskkoolid pakuvad midagi nii elujõulist, et erikeskkoolid oma teenustega nende varju hoopis ära kaovad, — muidu oleks ta ju keskkoolidest üleüldse kõnelenud, mitte ainult üldhariduslikest.

Põhimõte, millest kirjutuses välja minnakse, on see, et meil olevat põhjalikult ettevalmistatud juriste, majandusteadlasi, keele- ja ajalooteadlasi jne., ühesõnaga, teguvõimsaid inimesi vaja. See põhimõte on ju sisuliselt täitsa õige. Kuid missugused keskkoolid siin tegevusvõimsamaid inimesi anda suudavad, kas erikeskkoolid või üldhariduslikud? Kas oleneb soovitatav plus üldhariduslike keskkoolide „põhjalikust“ ettevalmistusest? Need on põhimõttelised ja väga tähtsad küsimused, nende küsimuste õieti otsustamisest oleneb meie parem tulevik.

Asi on nii, et see „põhjalik keskkool“, mida hra Kann nii palavalt soovib ja milles ta inimeste töövõime arendajat näeb, seda mitte ei ole. Me näeme seda kohe, kui heidame pilgu geniaalsete inimeste elulugudesse. Inimesed, kes kunagi midagi suutnud on, ei ole seda mitte selle tõttu suutnud, et nad keskkoolis „põhjaliku keskkooli“ said, vaid just vastuoksa, geniaalsed inimesed olid keskkoolis saamatud. Nad ei paendunud „ümarguse“ keskkooli mõõdupuu alla ja käisid iserada. Nendest võrsusid aga inimkonna juhid, niipea kui olud kuidagi nende tegevuse arendamiseks päri olid. Neist on sellega päras inimkonna teenäitajad saanud, et neil küllalt selgroogu oli, oma huvidele ja kalduvusile kindlaks jääda, vaatamata üldharidusliku keskkooli kõiksunduse peale. Nende saatus oli loomulikult ja õigustatud protestiks selle „põhjaliku“ operatsiooni vastu, mida nende kallal üldhariduslik keskkoolis toime pandi. Nõrgemais lämbusid aga nende iseloomu kanded ja töövõime alged, nad andsid järele ja õppisid kõike vahettegemata alla neelama. Sarnased „pailapsed“ ei ole kunagi midagi suurteenuslikku korda saatnud. Neist on tulnud keskpärased advokadid, keeleteadlased, keskkooli õpetajad jne. Mis me näeme seega? Üleskiidetud „põhjalik keskkool“ on suurtele iseloomudele komistuskiviks olnud nende arenemisel, nõrgemate juures on ta nende individuaalsed kalduvused hävitanud, neid loomisvõimetuks teinud. Üldhariduslik keskkool on rahva andelma hävitaja. Faktid kõnelevad kurba, kuid elavat keelt. Psühholoogiliselt mõtlejale on kõik ju arusaadav. Kuidas tohitakse õpilaste individuaalseid kalduvusi nii ignoreerida, nagu seda teeb üldhariduslik keskkool! Miks peetakse siin kinni normist, traditsioonist, miks ei taheta siin järele anda ammukuuldud tõe: pedagoogika tunnistagu psühholoogilisi seadusi! Siit järgneb ka vastav tehnika. Ja nimelt: keskkooli rajatagu individuaalsele alusele, just eriainelisele alusele! Õpetaja üheks ülesandeks olgu õpilases ülesleida seda huvipunkti, kus ta heameelega töötada tahab, ja juhtida teda vastavasse keskkooli, kus ta siis oma individuaalsete huvide ja kalduvuste kohaselt välja areneda võib. Sealt tulevad siis tööinimesed, inimesed, kes midagi suudavad! Üldhariduslik keskkooli aga ei tohi mingisuguse iseäralise hoole aluseks teha, küllalt sellest, kui me teda erikoolidega üheõiguslisena sallime. Mõttest, nagu aitaks igakülgnel eelharidus töö võimete arendamiseks kaasa, tuleb täitsa loobuda!

Aga eks ole ju need inimesed „ühekülgsed“, kel igakülgne keskharidus puudub? Ja, sarnane on à la Kann mõtlejate loomulik etteheide. Võtame aga asja sisuliselt, siis kaotab see etteheide igasuguse raskuse. Tegevusvõime tõstmisest väljamineks — ja see on ainuke õige lähtepunkt — on teatav ühekülgsus õigustatud. Ei ole ju, kordame veel, mitte harmooniliselt haritud inimesed ilma edasikandvad jõud olnud, suurvaimud olid just selletõttu suurvaimud, et nad, ü h e k ü l g s e d olid. See on maksev iga töötaja kohta. Meie areneme seltskonna tegevusvõime, kogutöö suurenemise sihis. Sarnane arenemine põhjeb aga just üksikute seltskonnaliigete, üksikute inimeste töö differentseerumisel. Ühekülgsus tähendab erinemist, tegevusvõime suurenemist. Edasi, ühekülgsust ei tule mitte nii kitsalt mõista, nagu seda vast tehakse. Toome näituse. Keegi on, ütleme, keemiast huvitatud. Tähendab siis see, et ta muus täitsa võhikuks jääb? Sugugi mitte! Ta süveneb paratamatult teistesse loodusteadusis, ta õpib matemaatikat, et paremini oma eriasjasse tungida, õpib ära temale tarvilikud võerad keeled, ta seisab paratamatalt tööstusliste küsimuste ees, analüseerib seltskondlikka nähtusi, on ühtlasi käsitöeline jne. Meie näeme, aja jooksul kogub ta oma keemia ümber suure teadmiste ringi, kuid ühtlasi orgaaniliselt seotud teadmiste ringi. Kahju asemele kujuneb kasu. Sest nüüd võime kindlad olla, et sarnased inimesed on ühtlasi tegevad ja tahtvõimelised inimesed. Kõik, mis nad teinud, on r õ õ m u g a ja e l a v a h u v i g a tehtud. See on aga tubliduse pant. Kui me inimese tegevusvõime arenemisse üleüldse usume, siis peame teadma, et niisugune arenemine just mainitud tingimuses võimalik on. Üldharidusliku keskkooli kõiksunduse juures ei ole see mitte võimalik. Keskharidus ei pea olema ega saama mitte kasvandikkude vaimlise seedimisorgaani ülekoormamiseks, keskkool peab saatma rahva sekka noori inimesi, kelle huvid ja rõõmud teatava tegevusega orgaaniliseks tervikuks on sulanud. Nimetatagu seda ühekülgsuseks ehk kuidas tahetakse.

Keskkoolis valitsegu töövabaduse põhimõte! Ärgu kõneldagu enam ühisest kõiksunduslisest keskkoolist, vaid eriainelisel alusel kujunenud keskkoolidest! Nii, ja ainult nii suudame piiri panna rahva andevara hävinemisele, ära hoida energia kildumise!

Siit tõusevad uued praktilised küsimused vaatepiirile. Nimelt, millisel määral erikoolides õpetada kõrvalaineid? Kus. oleks sunduse ja vabaduse piir? Kuidas tegelikult organiseerida eriainelisi keskkooli jne.? Loodame, et „Kasvatuse“ veergudel ja tulevasil õpetajate kongressidel vastuseid neile küsimusile leitakse.

J Klein.

Rahvaülikool.

Elu sunnib meid astuma energilisi samme väljaspool kooli hariduse alal. Juba tõusevadki kodumaa linnades ja maal täienduskoolid nendele, kelle algharidus puudulik, asutatakse uusi raamatukogusid, kavatsetakse ellu kutsuda rahvaülikoole. Peatame käesoleval korral viimaste juures.

Rahvaülikoolid on ise väga mitmekesised. Igal maal kannavad nad oma ilmet. Kui tarvitada kõige üleüldsemat klassifikatsiooni, siis jaotame neid kaheks: põhjamaade ja Inglise tüüp. Mõlemad tüübid on võrsunud ise tingimustest.

Põhjamaade rahvaülikooli isad on Daani isamaalased Grundtvig ja Kold. Et Daanimaa väikepõllupidajate maa on, siis on loomulik, et rahvaülikooli isad seda külge silmas pidasid.

Rahvaülikoolid asutati maale. Nende õppekavasse kuulub usuõpetus, ajalugu, maadeteadus, looduslugu, kodanikuõpetus, emakeel ja kirjanduslugu, joonistamine, rehendus, raamatupidamine, laulmine, sport.

Peale selle põllutöö, aiandus, maamöötmine, käsitöö jne. Kuulajailt nõutakse rahvakooli eelharidust. Õppeaeg on 3—6 kuuni. Selle aja saavad õpilased rahvaülikooli ühiselumajas mööda, mis iga rahvaülikooli juures on. Õppetöö kestab 8—9 tundi päevas. Vaba aeg kulutatakse muusikale, spordile, jalutuskäikudele ja muudele lõbustustele. Kõik aeg ei lasta silmist kasvatuselist momenti. Talve kuudel koguvad harilikult meesterahvad rahvaülikooli, suve kuudel — naisteravad. Esimesed pikemaks ajaks (6 kuud).

Daani rahvaülikooli populaarsuse peale vaatamata heidetakse talle mõnelt poolt ette kiriklist vaimu ja liialdatud rahvuslikku romantismi. Sama laadi üleüldiselt kannavad ka teised põhjamaa rahvaülikoolid.

Teise iseloomuga on Inglise rahvaülikooli tüüp. Selle isa on Cambridge'i ülikooli dotsent James Stuart. Aastal 1870. sai ta kutse ühe naisühingu poolt pidada ettelugemise kõnekunsti üle. Stuart tegi omalt poolt ettepaneku, et temale lubatakse pidada mitte üks loeng, vaid terve rida ja mitte kõnekunsti üle, vaid täheteaduse, kui oma eriaine üle. Talle tuldi vastu. Loengud võeti vastu suure vaimustusega. Samal ajal paluti teda veel mujal korrata omi loenguid. Igalpool oli osavõtmine elav. Tagasi pöörates oma ülikooli töö juure ja meele tuletades seda huvi, mis liht rahvas oli teaduse populariseerimise vastu näidanud, tegi ta ettepaneku Cambridge'i ülikoolile ellu kutsuda kindel korraldus, mis omale ülesandeks seaks teaduse rahva sekka kandmise loengute teel. Mõne aastase korraldava töö järele löi ülikool kindla korralduse. Siit ongi pärit kuulus Inglise rahvaülikooli liikumine (university extension movement). See seisab selles, et ülikoolide nooremad jõud (dotsendid, eradotsendid ja lektorid) sõidavad soovi järele kohale, kus soovitakse pidada loenguid. Korraldajateks on hariduslikud organisatsioonid. Loengud kestavad 6—12 tundi. Selle vältusel katsub lektor anda vastuse ülesseatud küsimusele. Loengud võivad olla seatud süstemaatilisse järjekorda. Ettekandmisel käiakse järgmist teed, mida tarvis ja soovitas juba James Stuart. Esimesel loengul annab lektor igale kuulajale trükitud täielise kava (sillabus) loetavast aimest. Iga tunnilisele leksioonile järgnevad samapikkused läbirääkimised. Kuulajad panevad küsimusi ette ja lektor vastab loetu piires. Ei soovi keegi suusõnal küsida, siis võib ta seda teha lehekesel. Kuulajal on õigus anda igal nädalal lektorile läbivaatamiseks ühe kirjaliku töö lektori poolt käsitatavast aimest. Lektor vaatab ta järele ja annab oma märkustega tagasi. On nõnda viisi seeria (6—12 tundi) läbi, siis eksamineeritakse neid kuulajaid, kes seda soovivad. Kes rahuloldavaid teadmisi näitavad, saavad sellekohased tunnistused. Kellel iseäranis head teadmised ja kes rea seeriaid on kuulanud, nendele antakse õigus osavõtta loengutest, mis korraldatakse ülikoolides õppevaheajal. Seal on pikemaajalised loengud, loevad tihti vanemad ülikooli jõud ja on võimalus tarvitada ülikooli laboratooriume, kabinette, raamatokogusid jne.

Inglise rändavas rahvaülikoolis ettekantavad ained on väga mitme-laadilised. Loengud kannavad rohkem akadeemilist laadi, kui põhjamaa rahvaülikoolides, puudub internaat ja seega ühes ka kasyatuslik moment.

Andes lühikese ülevaate olevaist rahvaülikooli tüüpest, seisame küsimuse ees, missugune peaks olema meie rahvaülikool. Teadagi ei või meie lihtsalt kopeerida. Meie võime ainult õppida. Ehitama peame aga oma olude kohaselt.

Oma enamuses on meie kodumaa praegu põlluharijate maa. Kuid meil on ka koguke linnu, kellel eel seisab suur tulevik. Sellepärast peab mõlemaid silmas pidama, kui maad, samuti linnu. Et mõlematel aga oma lahkuminevad huvid ja töötingimused on, ei saa meie maa ja linna tarvis ühelaadilist rahvaülikooli käima panna. Peame maal käima oma rada, linnas oma.

Maal peame ellu kutsuma põhjamaalaadised rahvaülikoolid. Meie likvideerime kodumaal suurmaapidamist. Riigile jäävad nii mitmed mõisa südamed. Nii mitmes nende hulgast pannakse käima põllutöökoolid ja katsejaamad. Sarnaste keskkochtade juure peaksime katsuma korraldada ka rahvaülikoolid. Seal on saadaval õppejõud, seal on tarvitada raamatukogud, ühtlasi on võimalus ka praktiliste tööde jaoks põllu-, karja- ja ajapidamises. Kuulajad elavad ühiselumajas. Õppeaja vältus määratakse ära tarviduse järele. Õppekavasse kuuluvad eestkätt üldhariduslikud ained, mis oleks meie 6—7-aastasele rahvakoolile täienduseks. Teisel plaanil seisab õpetus põllu-, karja-, aia-, mesilaste-, majapidamises ja käsitöös. Muidugi tuleb rõhku panna põhjamaade eeskujul muusika, spordi ja lõbustuste peale. Kuidas maa rahvaülikooli peensustes läbiviia, see ei käi käesoleva artikli ülesandesse. Nii kui nii ei ole meil loota, et sellel talvel ses sihis midagi suudame teha.

Teiseks peame meie ellu kutsuma rändava rahvaülikooli. Raske on tulevikuski igalpool maal rahvaülikooli korraldada. Igal asjast huvitatul pole võimalust 5—6 kuuks kodust ära tulla. On veel palju teisi takistusi. Seepärast tuleb meil tähelepanna Inglise rahvaülikooli liikumist. Otstarbekohane on meil samuti liikuvat rahvaülikooli õhutada. Rändava rahvaülikooli korraldus seisab järgmises: ükskõik missugune asutus võtab oma teenistusse rea häid lektore, varustab neid tarviliste õppeabinõudega, kui udupildi aparaatidega, mikroskoopidega, tabelitega, kaartidega jne. Hariduslikud asutused, kes soovivad tarvitada rändavaid lektore, teatavad sest varakult keskkorraldusele. Viimane määrab ära aja. Määratud ajal sõidavad koha peale kaks või kolm lektori, loevad kas kahe või kolme nädala kestes, kokku neli või viis tundi päevas. Ained valib keskkorraldus või soovi järele korraldab hariduslik asutus. Ettekannete paremaks omandamiseks võiks tarvitada samast teed, mis tarvitusel inglastel. Lektorid juhatavad kuulajatele kohase kirjanduse, ühtlasi järjekorra, mida lugedes tarvitada. Edasi võiks lektorid kaasas vedada, kui see võimalik ja otstarbekohane, liikuvaid raamatukogusid.

Kolmandaks tuleb ellu kutsuda kodumaa linnades rahvaülikoolid linna rahvale. Praegu on neid kaks juba töötamas — Tallinnas ja Tartus. Esimene asutati 1917. a. suvel, teine 1918. a. algusel. Võimalik oleks ja peaks neid ellu kutsuma kõigis kodumaa linnades, kus töötamas keskkoolid. Peatame pikemalt nende juures, sest neid on võimalik esimeses järjekorras käima panna.

Kes on rahvaülikooli kuulajad? Vastuse küsimusele annab kuulajate arvustik Tallinna rahvaülikoolis 1917/18. õppeaastal. Selle järele oli kuulajate hulgas: 33,2% — töölisi, 28,4% — kontoriteenijaid, 6,2% — äriteenijaid, 8,4% — sõjaväelasi, 7,2% — kooliõpilasi, 6% — õpetajaid, 6,8% — perenaisi ja elukutseta, 1,7% — äriomanikke, 2% — muid. Arvame kolm esimest arvu kokku, siis näeme, et töötavad kihid annavad 67,8% kõigist kuulajaist.

Missugune oli kuulajate eelharidus? Sama aasta arvustik näitab: algharidus — 46,2%, kõrgema algkooli haridus 32%, keskkooli haridus — 20,8%, kõrgem — 1%.

Rahvaülikooli loomisel peame neid arve silmas pidama.

Kas peame eeldama kuulajas teatud eelharidust, kui ja, siis kui suures ulatuses? Iga semestri lõpul korraldatakse Tallinna rahvaülikooli kuulajate hulgas ankeet, kus muu hulgas seisab küsimus: kas on kuulaja ettelugemisega rahul, kui mitte, siis missugused on puudused. Nendele küsimustele järgnesid vastused. Ühed vastasid, ettelugemised on liig kerged, loetakse tuttavaid aineid, teised — ettelugemised on rasked, kolmandad olid ettelugemistega rahul. Lähema järelvaatuse juures selgus, et esimesse liiki kuulusid peaaesjalikult keskkooli lõpetajad, teise — algkooli

lõpetajad ja kolmandasse liiki keskkooli keskmiste klasside ja kõrgemate algkoolide lõpetajad. Nähtus on lihtsalt seletatav. Ükski lektor ei suuda korruga rahuldada seda kirju kogu, millest jutt oli mainitud arvudes. Loomulik, et sellele, kellel parem ettevalmistus, kellel keskkool seljataga, loengud olid liig kerged, oli palju vana kordamist, nendel aga, kellel ainult meie nõrk külakool, või rahvakool seljataga, oli raske loengutest aru saada. Viimased polnud veel jõudnud oma arenemises tarvilisele kaugusele. Kui tahta edurikkalt töötada, siis peab teatud hariduslikku taset silmas pidama. See ei tähenda, et rahvaülikooli peaks võtma vastu katsumise põhjal. Ei, see tähendab ainult seda, et lektor alates oma loengut eeldab, et tema kuulajatel on teadmised teatud piirides. Igalühel olgu õigus kuulama tulla. Ei saa ta aru, pole lektor ses süüdi.

Missugune eelharidus peab olema rahvaülikooli kuulajal? Kostuse annab sellele väljamaa kui ka meie eelpool toodud märkused. Väljamaal on rahvaülikool nendele, kes on lõpetanud rahvakooli. Rahvakool on seal aga 6, 7-aastane, programmiliselt vastav meie endisele linnakoolile ehk kõrgemale algkoolile, või keskmistele keskkooli klassidele. Arvame juure, et ka meil kõige rohkem rahul olid loengutega vastava eelharidusega kuulajad, siis näeme, missugust hariduse tasapinda peab eeldama kuulajas rahvaülikooli lektor. Nende tarvis, kes pole veel küpsed kuulama rahvaülikooli loenguid, peab korraldama täiendus- või edašharimiskoole. Kudas neid korraldada, on eriküsimus, mis siia ei puutu.

Missugune on rahvaülikooli õppekava? Rahvaülikool võib omale seada ülesandeks täiendada kuulaja üleüldist haridust, või tema kutseharidust. Kumb neist on mõõduandvam? Olgugi et rahvaülikooli kuulajad omas enamuses on töötajad ühes ehk teises tegevusharus ja igaühele on tarvilik olla meister omas vallas, ei tohi minutikski ära unustada üldharidust. Meie siht ei ole anda seltskonnale kitsaid eriteadlasi, vaid esiteks haritud inimesi ja alles siis eriteadlasi. Sellel väitel ei ole väärtus ainuüksi üleüldiskultuuriliselt seisukohalt, vaid eriteaduse enese seisukohalt ka. Teaduse harud on üksteisega lahutamata niitidega seotud. Ei saa viljarikkalt ainult ühes harus töötada, kui puudub arusaamine ja ülevaade naabri tegevusest. Igale eriteadlasele on tähtis omandada rahuloldav üldharidus ja alles sellele rajada oma eriharidus. Seepärast on ka rahvaülikool enesele sihiks seadnud pakkuda esimeses järjekorras üldharidust ja alles siis, teises järjekorras, anda praktilisi teadmisi ühes ehk teises vallas. Nende viimaste alla kuuluvad, näituseks: keelte õpetus, raamatupidamine, kiirkiri, kaubanduseline rehendus, ettelugemised tehnika alalt jne.

Rahvaülikooli õppekava võib väga laialdaselt kokku seada. Tallinna rahvaülikoolis loeti, näituseks, 1917/18. õppeaastal: sotsioloogiast, rahvamajandusest, statistikast, riigiõigusest, finans-teadusest, rahvusvahelisest õigusest, sotsialismist, kooperatsioonist, tööliste liikumisest, maa-küsimusest, tööstuse poliitikast, XIX. aastasaja ajaloost, Eesti ja ja Lääne kirjanduse ajaloost, kultuuri ajaloost, ehituskunstist, mõtte-teadusest, hingeteadusest, eetikast, esteetikast, füüsikast, keemlast, tähe-teadusest, maateadusest, taimeteadusest, zooloogiast, inimese anatoomiast, füsioloogiast ja tervishoiust. Peale selle rida ettelugemisi tehnika alalt. Ettelugemisi peeti korruga neljas osakonnas: ühiskonnateaduse, ajaloo-, kunsti, loodusteaduse ja tehnika. Kursus oli aastane. Õppeaasta vastas kooli õppeaastale. Kus jõude ja kuulajaid on, võib kirjeldatud kujul rahvaülikooli korraldada. Kus neid vähem, seal võib väga hästi töötada ainult ühe osakonnaga, välja otsides igast teadusharust kõige tarvilikumad osad.

Kas peavad ettekantavad kursused olema pikad või lühikesed? Tallinna rahvaülikool korraldas esimesel tegevusaastal pikad kursused. Iga

loetud teadusharule pühendati 20—30—40 loengut. Selle aja jooksul taheti lühikest pilti anda loetavast teadusharust. Tagajärjed ei olnud kõige paremad. Et tervest teadusharust pilti anda, oli 30—40 tundi ikkagi vähe. Tuli sagedasti rutata, sellega libiseda latvu mööda. Teiseks oli harjumata kuulajal raske kiirelt edasi rühkida ja lektoriga nii pika aja jooksul ühes sammuda. Pole seks niipalju vaimlist püsivust ja teiseks ei luba välised tingimised kuulajaid kõigil tundidel käia. Jääb aga mõni tund vahele on jutulõng kadunud. Neil põhjustel tuli loobuda pikkadest kursustest ja üleminna seeria süsteemi peale, mis tarvitusel väljamaa rahvaülikoolides, kui Inglis-, samati ka Saksamaal. Asuti põhjusemõttele: parem vähe, aga hästi.

Seeria süsteem seisab selles, et lektorile antakse tarvitada lühem aeg, mitte üle 10—12 tunni. Selle aja jooksul peab lektor katsuma anda vastuse ülesseatud küsimusele. Tema arutuspiirkonda ei kuulu pilti anda tervest teadusest, vaid ainult ühest osast, mida ta on välja valinud. Selgitame seda näitusel. Õppeaasta jagatakse 8 seeriaks. Neli enne Jõulu, neli pärast. Iga seeria vältab 50 tundi, 5 nädalat. Nädalas loetakse 10 tundi. Igas seerias on tegevad 5 lektori. Võib nii korraldada, et iga nädal loeb ainult üks lektor, võib ka nii, et igaüks loeb nädalas ainult kaks tundi. Mõlematel on omad head küljed. Seeriasse kuuluvad loengud peavad andma ümarguse, kindla vastuse ülesseatud küsimusele. Lahkub kuulaja peale esimese seeria kuulamise, siis on ta midagi saanud, mis ta kaasa viib. Soovib kuulaja jätkata oma tööd, siis kuulab ta järgmist seeriat. Järgmine seeria on loengute ja lektorite arvu suhtes eelmise sarnane. Ta peab täieliselt iseseisev olema, nii et kuulaja, kes esimesel seerial puudus, tast aru saab. Sügavama asjast arusaamise mõttes on soovitatav, et kuulaja kõik seeriad aasta kestes järjekorras kuulaks. Sest oma iseseisvuse peale vaatamata peavad ka seeriad olema süsteemis. Ei ole otstarbekohane, näituseks, enne loenguid füüsikast või keemiast paigutada loengud geoloogiast. Seeria süsteem võimaldab asja paremini omandada ja laseb ka neil asjast osa võtta, kellel seks lühem aeg on tarvitada.

Ainete valikus ei tohi olla liig akadeemiline. Otstarbekohane on teemasid valida, millel on otsekohane kokkupuutumine igapäevase eluga.

Ettekandmise viis on rahvaülikoolis peaaegjalikult lektsooniline. Peab aga silmas pidama, et palja seletamisega ei lepita. Vähe on lektore, kes nii elavalt ja kujukalt suudavad rääkida, et tekkivad selged pildid kuulaja silmade ette. Harjumata kuulaja ei suuda kuigi kaua püsida abstraktse vallas. Tal hakkab igav. Ei saa muidu, kui peab igal sammul näitama, demonstreerima, tarvitades igasuguseid käepärast olevaid abinõusid. Peab nõnda ütelda andma kuulajatele käega katsuda. Ka seda on vähe. Lugesid peab lektor alati meeles pidama, et kuulajal pole tarvitada raamatut. Kõik peab kuulaja saama lektorilt. Seepärast peab lektor kõik toidu peeneks tegema. Seda saadakse sellel teel, et pärast ettekannet korraldatakse läbirääkimised. Kuulajad küsivad, lektor vastab. Sellel teel selgitatakse tumedaks jäänud küsimused. Otstarbekohane ei ole, kui lektor kuulajaid küsib. Kuulajatel on tihti piinlik ja küsimise kartusel võivad ettelugemistest jääda eemale. Soovitatav on tarvitada Inglise eeskujul kas keva, mis jagatakse kuulajatele enne loenguid, ehk konspekti peale loengute. Soovi korral ei ole paha korraldada nende jaoks, kes soovivad, katsumisi. Kuulaja näeb seal, kui palju on ta suutnud teatud ainst omandada.

Et rahvaülikooli kuulajad omas enamusel on inimesed, kes hommikupoole mitmesugustel tegevusaladel kinni, siis peab loenguid korraldama õhtuti. Ei ole hea liig palju kuulajaid koormata. Üle kahekolme tunni päevas läheb kuulajale raskeks kuulata. Soovitatav on üks ehk kaks päeva nädalas jätta täiesti vabaks.

Rahvaülikooli juhtijad ei tohi ära unustada esimestest sammudest peale pöörata tarvilist tähelepanu raamatukogu peale. Rahvaülikool ilma korralise raamatukoguta on poolik ehitus. Teadmised, mis meie suudame omandada ettelugemistel on ainult väike osake sest, mida meie teadma peaksime. Pealegi võime me kõige parema lektori ettekande unustada. Seepärast veel kord—raamatukogu mitte unustada. Lektori esimene kohus on loengutel kuulajale kätte juhatada tarviline kirjandus ja näidata missuguses järjekorras kuulaja seda tarvitama peab. Raamatukogu muretsegu juba õppeaasta algul tarviline kirjandus. Kuigi on tähtis ülesanne pakkuda kuulajale loengutel teadmisi, siis veel suurema töö teeb see lektor, kes suudab kuulajas huvi tõsta teatava teadusharu vastu, nii huvi tõsta, et kuulaja iseseisvalt küsimuse kallal hakkab juurdlema. Rahvaülikooli ülesanne on kanda valgust rahva laiematesse kihtidesse. Veel suurem aga on ta teenus, kui ta nendes hulkades suudab äratada huvi, janu teaduse vastu.

Rahvaülikooli ettekanded olgu põhjusemõtteliselt maksulised. Mõistagi ei tohi olla maks liiga kõrge. Aga maksuta mitte. Kuulaja peab õppima ettekandeid austama. Ta peab tundma, et asi on sedaväärt, et maksab ohvrit tuua. Maksuta ettekannete peale vaatab ta kergelt. „Odav kaup, halb kaup“. Ei suuda üksikud kuulajad õppemaksu maksta, siis vabastagu neid õppeasutuse juhatus või otsitagu seks teine tee.

Kus olemas eraorganisatsioonid, seal võtku nemad rahvaülikooli ülevalpidamine eneste peale. Eraorganisatsioonid on elastilisemad. Valitsus ja omavalitsuse asutused toetagu ettevõtteid aineliselt. Abiandmise juures tuleb silmas pidada piinlikku kontrolli, nõuda kindlat tööd. Abiraha selle järele suurendada, kui kavakindlalt kusagil pool kuulajad käivad kuulamas, kui intensiivne on töö. Kontrollita abiandmine ainult segab tööd.

Lektorite valikuga tuleb olla ettevaatlik. Nõrk lektor ei peleta kuulajaid ainult oma loengutelt, vaid ka teistelt. Kust võtta häid? Sellele küsimusele on raske vastata. Väljamaal valmistatakse tihti seks eriti ette.

Ettelugemiste kõrval tuleb kuulajaile korraldada spordi ettevõtteid muusika ettekandeid, väljasõite. Peab igal viisil hoolt kandma, et kuulajad üksteisele ei jääks võõraks. Rahvaülikool ei tohi olla võõrastemaja, kuhu kuulaja ajutiseks sisse astub. Rahvaülikool peab looma püsivamad sidemed enese ja kuulajate vahel. Seks on kõige otstarbekohasem ellu kutsuda kuulajate seltsid ja ringid.

Need on üleüldistes joontes nõudmised, mida rahvaülikooli korraldajad peavad silmas pidama. Neid nõudmisi läbi viia pole kerge. Esimestel sammudel õnnestab töö. Kuulajaid leidub rohkesti. Püsima jääb aga vähem. Siin peabki end korraldajate osavus avaldama. Kes tuleb, peab jääma.

R. R ä g o .

Tartu ülikooli suvikursustest.

Emakeelse kooli täies ulatuses elluviimine annab meie haridustööd korraldavatele asutustele otsustamiseks uued ja rasked probleemid. Muude seas on üks tähtsamatest — õpetajate küsimus. Meie õpetajaskond pole millalgi uhkustada võinud oma üldharidusliku ja eriti kutselise ettevalmistusega. Veneaegne koolipoliitika tõrjus koolipõllult välja mitmed elavamad ja tundelisemad õppejõud. Rasked sõja-aastad on õpetajaskonna ridasid tuntavalt harvendanud. Sellepärast on arusaadav, miks meil kohaste õpetajate puudus terav. Eriti teravalt tundub see puudus keskkoolides. Siit viis pealegi uus Eesti ülikool hulga paremaid ja teguvõimsamaid mehi teadusliku tegevuse alale. Noori asemele tulijaid polnud meil aga mitte. Põhjus — sõjaaja olud ning ülikooli töö seisak. Ka puudub

võimalus kodumaale tulekuks paljudel Eesti soost õpetajatel, kes omal ajal sunnitud olid otsima tööd ja teenistust laialisel Vene pinnal.

Et õpetajate puudusest kuidagi üle saada ning praegu ametis olevaid asetäitjaid õpetajaid paremini uue Eesti kooli õpetaja kohustele ettevalmistada, selleks korraldati igas maakonnas õpetajate suvikursused. Kursuste korraldamiseks seati ministeeriumi poolt ühine alus, ning ühised kavad, mis vastavad ligikaudu õpetajate seminaaride kavadele. Kursuste kestus määrati kolme aasta peale — iga suvel kümme nädalat. Ei taha siin nende kursuste alusjooni ja eeskava arutama hakata. Konstateerin ainult, et maakonna kursuste korralduseks seati enne teatavad põhimõtted ja kavad kokku ning peajoontes käidi nende järele. Teisiti oli lugu ülikooli suvikursustega. Nii palju kui see kõrvaltvaatajale selgus, tuli nende toimepanemine täitsa ettevalmistamatult. Puudus lähemalt välja-töötatud kava. Ning see asjaolu tundus teravalt iseäranis kursuste algul.

Ülikooli suvikursused õpetajatele oleks pidanud meil juba ammuigi käimas olema. Ning tulevikuski peab meie haridusministeerium neid tingimata korraldama! Kuid see esialgne eesmärk ja siht, mille jaoks haridusministeerium tänavused ülikooli suvikursused korraldas, oli täitsa eba-loomulik. Kursuste eesmärk oli — nagu üleüldistest teadaannetest, märkustest ajalehis jne. selgus — valmistada $3\frac{1}{2}$ kuu jooksul keskkoolide jaoks asetäitjaid õpetajaid nende ametis olevate algkoolide õpetajate seast, kellel keskkooli, õpetajate seminaari või muul teel saadud samavääriline eelharidus. Nähtavasti kavatses haridusministeerium kiirelt korras vabrit-seda ajutist mingi aseaine laadilist õpetajate liiki.

Kursuste nõukogu ühes kuulajate esitajatega andis kursustele teise ilme ja sisu. Ning arusaadav. Ei tulnud ju ülikooli kursustele kuulajate suurem enamus mitte sellè mõttega, et siin kolme kuu jooksul saada valmis küpsetatud keskkooliõpetajaiks, kellele selle lühikese aja jooksul kõik tarvilised teadused pähe kallatud. Tuldi, et ülikooli teadusli-kus õhkkonnas edasiõppimiseks uut äratust ja juhatust saada. Ning need, kes selle mõttega ülikooli suvikursustele läksid, julgen oletada, ei saanud mitte petta. Iseasi on nendega, kes mõne teise eesmärgiga või lootusega sinna läksid.

Oli selge, et $3\frac{1}{2}$ kuu jooksul laialdast teadustevalda ühes ehk teises teaduskonnas (kursused olid järgmiste teaduskondade järele korraldatud: Eesti keel, ajalugu, matemaatika ja loodusteadus) pealiskaudselki puudu-tada ei suudeta. Võeti kohe alguses üles kursuste pikenduse küsimus. Üleüldine arvamine kaldus selle poole, et kursused vähemalt ka k s a s t a t peaks kestma, mitte ka k s u v e t, nagu see ehk pealiskaudsele kõrvaltvaatajale paistab. Suvel kuulatakse ülikoolis loenguid, tehakse märkusi, valmistatakse selle kõrval ka paaris, kolmes aines eksami vastu jne. Talvel õppetöö kõrval töötatakse kuulatud loengud iseseisvalt kirjan-duse jm. abil läbi ning valmistatakse järgnevate eksamite vastu, mis peetakse jõulu vaheajal ja kevadel. Niiviisi paari aasta peale tööd jaotades on võimalik paremaid tagajärgi saavutada, kui esialgul kavatsetud kolme ja poole kuu jooksul. Nende põhimõtete alusel seati ülikooli kursuste — ametlikus keeles: „keskkooli õpetajate asetäitjate ettevalmistamise kursu-sed“ — korraldusjuhtnõõrid ja määrused kokku, mis haridusministri poolt 29. juulil s. a. nr. 13251 all kinnitati. Seega oli ka ülikooli kursuste jaoks enam-vähem ajanõuetele vastav korraldus loodud. Et see korraldus täie-lik oleks, ning et ta õpetajate edasiharimise mõttele ja nõuetele täielikult vastaks, seda ei taha küll keegi tõendama tulla. Kuid algus on tehtud. Vaja on edasi raiuda. Poole tee peale seisma ei või jääda. Oleks lausa ülekohus ainult ajutist keskkooli õpetajate aseainet valmistada meestest, kellel tõsine teaduslik huvi, kuid kellel vaesuse või muul põhjusel on puudunud võimalus ülikoolis harilises korras oma teadusjanu kustutada.

Loodagu korraldus, et meil kaheaastaste ülikooli kursuste lõpetajatel, kellel huvi ja püsivust, võimalus oleks ülikooli täielik kursust läbivõtta, sellekohased eksamid teha ning lõpuks samaväärilised õigused saada, kui kõigil teistel ülikooli lõpetajatel.

Kuidas seda korraldada? Seda siin üksikasjaliselt arutusele võtta pole vaja. Pealegi tuleks kava kursuste iga osakonna kohta eriti teha. Loodusteadus-osakonna kuulajana teeksin siin siiski paar märkust, mida minu arvates selle osakonna tulevasuviste loengute kava ning korralduse kokkuseadmisel silmas tuleks pidada.

Loodusteadus-osakonna loengute kava tuleks nii korraldada, et kursused annaks kuulajatele sama üleüldise loodusteadusliku ettevalmistuse, mis annavad ülikooli loodusteaduse fakulteedi kahe esimese aasta üleüldised kursused. On seda kahe suve jooksul võimalik kätte saada? Peaks olema. Meil on tegu enam vähem vilunud õpetajatega, kes oma ainesse, teda koolis õpetades, palju enam on süvenenud ja temasse ülikoolis lühema aja jooksul enam süveneda suudavad, kui harilised kesk-kooli haridusega üliõpilased ülikooli vastavatel kursustel. Nii ei ole see vist mitte nõrk väide, et tegelikud õpetajad ja õpetajannad kahe suvikursuse ja kahe talvise iseseisva teadusainete läbitöötamise läbi teadusliku ettevalmistuse suhtes sama kaugele (kui vast mitte veel kaugemale) võivad jõuda, kui kahe esimese aasta üliõpilasedki. Olgu möödaminnes tähendatud, et tänava sügisel matemaatika osakonnas eksamil mõned ülikooli kolmanda kursuse üliõpilased läbi kukkusid, tegelikud õpetajad aga sama eksami rahuloldavalt ära tegid.

Kolmandal suvel tuleks korraldada kahe eelmise kursuse lõpetajatele lühemaajalised täienduskursused enam praktiliste tööde iseloomuga. Kahe eelmise suve kursused peaks kandma teoreetilist iseloomu, kus praktilised tööd teisel astmel oleks. Peaks arusadav olema, et siis ülikooli kursuste kuulajate praktilistel töödel enam edu on, kui teoreetiline alus kindel. Ühiseid laiemat ulatusega teoreetilisi kursuseid kolmandal suvel kõigi loodusteadus-osakonna kuulajate jaoks ei oleks vist mitte võimalik korraldada, sest et loomulikult siin juba erinevate teatavatesse eriainetesse tuleb. Ühised võiksid olla siiski kõigi osakondade kuulajatele kolmandal suvel loengud kasvatusteaduse alalt.

Peale teise suvikursuse lõpetamise peaks kuulajail õigus olema astuda ilma iseäraliste takistusteta ülikooli kolmandale kursusele mõne teatava eriaine õppimiseks. Niisamuti peaks neil kaheaastaste kursuste lõpetajail, kes tegelikult õpetajate koolides töötavad, võimalus olema ilma takistusteta vahete vahel ülikoolis käia endid teadusliku tööga tutvustamas ja teatavalt eraaineis vastavaid eksame teha.

Olen kindel, et siin avaldatud mõtetega kaaskuulajad peajoontes peri on. Sellepärast oleks väga soovida, et kursuste nõukogu ja ülikooli valitsus kursuste korralduse ja yahekorra ülikooliga arutuse alla võtaks ning kuulajate soovidele vastu tulla püüaks.

Tulevase suve kursuste kohta oleks veel järgmist soovida. Kursused peaks kestma kaks ja pool, maksimum kolm kuud — juuni algusest kuni augusti kuu lõpuni — selles arvus ka kahenädalane puhkeaeg juuli keskpaigas. Loengud olgu enam-vähem ühtlaselt terve kursuste aja peale jaotatud — päevas 4—6 loengut ühes praktiliste töödega. Möödä-läinud suvel jättis loengute jaotus palju soovida. Näit. oli kursuste algul ja lõpul mõnes osakonnas päevas läbistiku 2—3 ja veel vähem loengut, kuna kursuste keskpaigas, kõige palavamail juulikuu päivil oli 6—8 loengut ühes praktiliste töödega. Minevasuvise defektid on arusaadavad ja vabandatavad. Tuleval suvel peaks asi paremini korraldatama — on ju meil nüüd ülikooli juures jõude palju rohkem kui mineval suvel.

Ainult head tahtmist peaks olema. Ka ministeerium ei peaks krediitidega kitsi olema, sest õpetajate ettevalmistusküsimus on põlev kooliküsimus.

* * *

Olen senni kõnelenud olevatest keskkooli õpetajate ettevalmistuskursustest. Kui siin nimetanud olen neid suvikursusteks ülikooli juures, siis on nad seda senni olnud enam vähem kaudses mõttes. Kuid need ei peaks jääma mitte ainukesteks õpetajate suvikursusteks ülikooli juures. Ülikool peaks avama oma teadusallikad kõigile rahvakoolide õpetajaile. Teaduste populariseerimine, teaduste laiemaile hulkele kättesaadavaks tegemine, mis demokraatlikus riigis üks tähtsamatest ülikooli ülesannetest, areneb seda edukamalt, mida rohkem ülikool enese ümber suudab koguda kaastöölisi õpetajate seast, kes rahva hulgast tulevad ja rahva sekka lähevad.

Ma mõtlen siin teistsuguseid ülikooli suvikursusi, kui need, millest eelpool kõne oli. Praegused keskkooli õpetajate ettevalmistuskursused algasid oma tegevust enne Eesti ülikooli avamist. Neid võiks teatavas mõttes Eesti ülikooli eelastmeks nimetada. Nad on ajutine nähtus. Oma iseloomu poolest on nad süstemaatilised. Neil on oma teatav, enam vähem kitsas ülesanne—aidata lahendada praegust teravat keskkooli õpetajate puudust*). Seega on neil kursustel sama ülesanne, kui osalt koolilgi. Ning kui sarnased, peaksid nad viidama ülikooli vastavate osakonde ning kursustega kõige lähemasse kokkukõllasse. Nad peaks saama ajutiseks ülikooli orgaaniliseks osaks.

Ülikooli suvikursustele sõna tõsisel mõttes peab antama teine ülesanne ning teine korraldus. Neil peab olema enam-vähem üldhariduslike, episoodiliste ning perioodiliste kursuste iseloom. Nad peavad kättesaadavad olema kõigile rahvakoolide õpetajaile. Nende kestus peaks olema 3—4 nädalat. Siin peaksid esinema ülikooli professorid ja dotsendid lühemate enam-vähem populaarset laadi ettekannetega ühe ehk teise teaduseharu, kasvatusteaduslike, meetodiliste ja teiste küsimuste üle.

Juba tuleval suvel tuleks nendega algust teha. Palju on meie õpetajaskonnal küsimusi, mis ootavad teaduslikku lahendamist, arendamist ning vastust. Võiks ainult mõnda küsimust nimetada, näit.: kodulugu kui õppeprintsiip ning kui õppeaine, kodaniku-õpetuse sisu ja käsitlus rahvakoolis, kodumaa geograafia ning ajalugu, kodumaa geoloogia, flora ja fauna, kooli õppekäikude korraldus, eksperimentaalne pedagoogika jne. jne. Arusaadav, et ühe või kahe suvikursusega neidki küsimusi tarvilises ulatuses arendada ei suudeta. Ei ole seda tarviski. Parem seada kursuste eeskava kitsapiiriline, kuid käsitada ettekantavat ainet põhjalikult ning asjalikult.

Võiks siiski küsimus tõusta, kas meil seesuguseid üldhariduslikka suvikursusi eeloleval suvel vaja ongi korraldada. On ju meil ettenähtud suvikursused igas maakonnas linnas praegustele kutseta õpetajaile ja ülikooli juures keskkooli õpetajate ettevalmistuskursused. Kas meie ehk vast uute kursuste soetamisega mitte endi väheseid teaduslikka jõude killustama ei hakka? Seda ehk küll. Kuid ei tohi unustada, et vähemalt pool õpetajaskonda — praegused kutsega õpetajad — eelpool tähen-datud kursustelt välja jäävad. Ning nende vaimlisi huvisid peaks iga-tahes silmas peetama. Sellepärast ei saaks üldhariduslikka kursusi mitte eitada. Tuleks juba mõne lähema aasta jaoks enam-vähem kindel kava kokkuseada jne. Selleks tuleks kursuste komisjon luua haridusministeeriumi, ülikooli ja organiseeritud õpetajate esitajaist, kes lähema töökava välja töötaks ja aegsasti tarvilised lektorid kuulaks. Selle tööga

*) Neile kursustele peasis piiratud arv õpetajaid ja teisi isikuid, kes teatavaile eeltingimistele vastasid.

tuleks võimalikult pea algust teha. Siis teaksid kutsutavad lektorid juba aegsasti endid omas aines ettevalmistama hakata, ning kursused kaotaksid juhusliku iseloomu, mis neile paratamata omane, kui nende eel- tööd ja korraldus hiljaks jääb. Sellepärast kohe mõte liikuma ning tööle!

J. Kents.

Wõitlusele sisemise waenlase vastu!

Joomine on pahe, suur pahe. Selle vastu vaielda oleks asjata Joodik hävitab enese ja oma perekonna õnne. Ta rikub oma tervist ja ei hooli ka omaste tervisest. Joomarite järeltulijad on kidunemisele ja kadumisele pühendatud. Kolmandas, neljandas põlves lõpeb nende sugu. *)

Joomine on ühiskondlik pahe. Vähe, et joomar ise selle all kannatab, ka teised saavad seda kas otsekohele ehk kaudsel teel tunda. Kõige pealt ja kõige valusamalt puudutab see joodiku lähemaid omaksid. Kuid veel kaugemale ulatavad joomise tagajärjed. Nad riivavad kõiki ühiskonna liikmeid. Igaühel meist tuleb sellest raskusest, mis joomine enesega ühes toob, osa kanda võtta. Kuipalju tö jõudu ja aega läheb prassimise läbi kaduma! Teised peavad selle tasä tegema. Kui joomar juba nõnda alla on langenud, et temast enam enese eest hoolitsejat ei saa (ja nii kaugemale viib joomine lõppude lõpuks ikka), siis peab ühiskond tema eest hoolt kandma. Niisama jäävad sagedaste tema lapsed ja nende järeltulijad ühiskonna toita, sest et nad võimetud on endid ise elust läbi aitama.

Ja kui vaataksime ringi vangimajades ja parandusasutustes, siis alles võiksime tundma õppida, mis tähendab joomine ja kuhu ta inimese viib. Meil puuduvad sellekohased tähelepanekud ja uurimised, et täit selgust saada. Kuid väljamaa arvustiku teated kõnelevad küllalt selget keelt. Üle 70% kuritegijatest on tulivee otsekohele ehk kaudsel mõjul vangimajadesse sattunud! Joomarid peasjalikult annavad asunikka hullumajadesse, parandusmajadesse, haigemajadesse ja vangikodadesse.

Ma ei taha siin joomise tagajärgest pikemalt kõneleda. See on igaühele, kes silmi kinni ei pigista, iseenesestki selge küllalt. Tahtsin ainult mõned üleüldised jooned tõmmata, et karskustöö tähtsus seda enam esile pääseks.

Igaüks mäletab, kuidas meil enne sõda joodi. Viimastel aastatel ulatas aastane alkoholi läbimüük üle 10-ne miljoni rubla. Ja see oli sel ajal meie väikse rahva kohta määratu suur summa. Ilmasõda sulgus monopolipoed. Alkoholi voolule oli tugev tamm ette tehtud. Inimesed said korraga kaineks. Nad pidid seda olema. See oli õnnistus tervele maalē ja rahvale.

Põlev joomahimu ja ahne omakasu aga uuristasid tammist augud läbi. Ja jälle niriseb mürgist vett rahva hulka. Mitte küll enam avalikult suure jõena, vaid salaja väikeste ojatiredena, piirituse ja puskari näol. Puskar on aga seda kihvtisem, sest ta sisaldab eneses aineid, mis tervisele veel kahjulikumad on, kui puhas piiritus.

Salaviinapõletamine ja puskariajamine on laialt maad võtnud. Puud puuda järele kaob vili puskariajajate kaukasse. Mis sellest, et teised nälgivad! Mis sellest, et meil iga viljanatuke kallis!

Puskariga võistleb puhas piiritus, mis valitsuse kontrolli all müügile läheb. Ta ei ole küll joomiseks määratud, kuid suurem osa sellest pras-

*) Vaata K. Einbundi „Kidunemise põhjused“.

sitakse ometi ära. Igaüks teab, kui suur puudus on piiritusest apteekidel, haigemajadel ja ambulantsidel. Ometi antakse teda ülemalnimetatud arstimisasutustele välja. Kuhu ta siis jääb? Juuakse ära — enne veel, kui ta kohale jõuab. Ja kui mõni natuke kohale jõuabki, siis saab sellele seesama saatus osaks. Meie sõjaväe haigemajadel ja ambulantsidel puudub piiritus, aga joomiseks on teda küllalt.

Pidutsemine ja sellega ühes prassimine on viimasel ajal nii suurt hoogu võtnud, et enam vaikida ei või. See on seda enam hukkamõistmise väärt, et meil praegu nii kitsas ja raske aeg on. Paremad pojad on väljas kodukollet kaitsmas, meie aga mõtleme vähe selle peale, et nende võitlust ja sõjaelu raskusi kergendada. Meie sööme rahulise südamega tortisid ja võtame endid „täis“, nii et enam maast ega ilmast ei tea. Kõik meie avalikud ja kinnised pidud lõpevad „joominguga ja trallinguga“. Nüüd, kus meil suur silmapilk — oma vabariigi ülesehitamine — nüüd pillame ja raiskame asjata oma jõudu.

Nõnda ei või see edasi minna. Tuleb suurema hoo ja hoolega kui kunagi enne karskustööd, mis vaheajal mitmesugustel põhjustel enam-vähem seisnud, edasi teha. Seda suurema hooga, et meil viimasel ajal nõnda kaugele on jõutud, et joomist enam häbiasjaks ei peeta. Ümberpöörduvalt, sellega hoobeldakse ja suurustatakse. Isegi väikesed poisikesed uhkustavad joomisega.

Meil tahetakse riigi viinamonopoli maksma panna, et asja sellega parandada. On kavatsus tsekiüsteemi läbi igaühele teatud hulk piiritust kuus lubada. Selle poolt on nähtavasti üsna suured hulgad, mida näitab ka see, et põllumeeste kongressil hra Partsi sellekohane ettepanek heaks kiideti. Vähemalt ei vaieldud sellele vastu.

Kas sellega loodetakse asja parandada, et salajase viinamüügi asemele avalik seatakse? Võib juba ette ütelda, et see katse, kui ta teoks peaks saama, nurja läheb, nagu ta mujal nurja on läinud. Seda tõendas X. Eesti karskuskongressil Rootsi riigipäeva saadik Ljunggrèn. Seda kinnitas ilmakuulus Soome õpetlane Dr. Matti Helenius-Seppälä. Rootsis on katse Dr. Bratti monopoli süsteemiga joomist vähendada ja salaviinapõletamist kaotada, täitsa nurja läinud. Üks kui teine on selle süsteemi maksmasoleku ajal veel enam hoogu võtnud. Peaks tõesti arvama, et puskariajamine väheneb, kui avalik alkoholi valmistus ja müük laieneb. Ometi näitab tegelik elu teist. Sedasama kinnitas Soome õpetlane oma kõdumaa kohta.

Ja kuigi riigi poolt korraldatud alkoholimüük puskariajamist aitaks vähendada, siiski ei oleks ta õigustatud. Alkohol on mürk ja jääb selleks, kas müüakse teda salaja ehk avalikult. Teda ei tohi inimestele mitte kättesaadavaks teha. Ei või inimesi mitte kiusatusse saata. Tagajärjed on ette näha: nõrgemad komistavad etteseadud kivi üle ja langevad. Ja vastutus langeb nende peale, kes kivi teele ette veeretasiid.

Poolikud abinõud ei vii meid sihile. Meie lähem ülesanne on täielise keeluseaduse läbiviimine. Juba on mitmed maad (P.-Ameerika Ühisriigid, Islandi saar, Norramaa, Soomemaa) selle vastu võtnud ja tema õnnistust tunda saanud. Ka meie peame nõnda kaugele jõudma. On see ju meie eneste teha.

Asutavale Kogule ongi juba keeluseaduse eelnõu ära antud ja tuleb, võib olla, lähemal ajal arutusele. Selle eelnõu järele võib alkoholilisi aineid, mis eneses enam kui 2 mahutusprotsenti etüül-alkoholi sisaldavad, ainult arstlikuks, tehniliseks ja teaduslikuks otstarbeks ja väljaveoks riigi kontrolli all valmistada ja käsitada. Nii on siis ainult alla 2° sisaldavad joogid kontrolli alt vabad.

Kui see eelnõu seaduseks saab, siis oleme suure sammu edasi jõudnud. Et ta läbi läheks, selleks tuleb kõigil, ka rahvakooli õpetajail kaasa aidata.

Meie võitleme rasket võitlust, võitlust oma iseseisvuse ja vabaduse eest. Meie tahame välispidiselt vabaks saada ja selleks ka jääda, et oma kodu nii korraldada, nagu see meile kõige parem. Teistel ei pea selle kohta midagi ütelda olema.

Kui meie ka seespidiselt vabaks ja tugevaks saame ja ühte hoiame; kui meie enestest heidame ära elumõnude maitsemise ja ka teisi selle eest hoiame; kui meie jätame lakkumise ja prassimise ja kõik oma jõu ülesehitavaks tööks kokku võtame; kui meie oma kurjemast sisemisest vaenlasest — alkoholist — jagu saame, nagu sennivälistest vaenlastest — siis suudame üle saada kõigist raskustest oma riigi rajamisel.

Karskuse mõte on elu mõte. Ta on parem ja ilusam tuleviku mõte. Karske rahva päralt on tulevik. Ja sellepärast — sõda tuliveele ja neile, kes seda rahvale pakuvad!

Loodan, et õpetajad käesolevat aega õieti hindavad ja teevad, mis nad tegema peavad.

J. Rosental.

Õpetajaskonna lähema tegevuskava kohta.

Õpetajaskonna ülesannetest ja tegevuskavast on meil koosolekul ja kongressidel kõnet olnud. On selle üle palju vaieldud, mõtteid vahetatud, otsusi tehtud. Ka „Kasvatuse“ veergudel on seda ainet nii ehk teisiti käsitatud.

Alamal olevad read ei taha selles asjas uusi ülesandeid, uusi eesmärka päevakorrale tuua. Tahaks siin üleüldisest õpetajaskonna tegevuskavast mõnda üksikut küsimust ära tähendada, alla kriipsutada, mille lahendamiseks õpetajaskond lähemas tulevikus oma jõu peaks koondama. Ei ole mõeldav, et meie praegune õpetajaskond lähemal ajal kõiki omi ülesandeid täies ulatuses ellu viia suudaks — see käib tal üle jõu. Loomulikult peab siin teatav sõelumine toime pandama, ning eelplaanile asetatama küsimused, mis esimeses järjekorras teostamist nõuavad — küsimused, mis on enam-vähem selgrooks kõigele organiseeritud õpetajaskonna tegevusele.

Teisest küljest oleks aga nende ridade eesmärk tutvustada õpetajaskonda nende mõtetega ja vaadetega, mis praegusel Keskliidu juhatusel õpetajaskonna lähema tegevuskava kohta arutusel olnud, ning millega ta esineda tahab eeloleval asemikkudekogu koosolekul ja õpetajate päeval. Sellepärast oleks väga soovida, et õpetajate organisatsioonid ka omalt poolt lähema tegevuskava arutusele võtaksid ning asemikkudekogu koosolekul esineksid oma ettepanekutega. Sama soovitav oleks, kui ka üksikud õpetajad asja lähemalt järele kaaluks ning omad soovid ja ettepanekud saadaks Keskliidu juhatusele seisukoha võtmiseks ning ühtlustamiseks.

*

Kooli- ning hariduselu kandvaks selgrooks on õpetajaskond. Sellepärast on loomulik, et lähem õpetajaskonna tegevus peaks koonduma eestkätt õpetajate küsimuse ümber. Siin oleks esimeseks põlevaks küsimuseks õpetajate eneste organiseerimise lõpuleviimine. Olgu meie lähema tuleviku hüüdsõnaks: mitte ühtegi organiseerimata õpetajat! Ainult kindlasti ning tihedasti ühinenud õpetajaskond suudab edukalt ning tagajärjerrikkalt võidelda oma olukorra parandamiseks (elunõuetele vastavad palgad, töö-

tingimised jne.). Tihedasti ühinenud õpetajaskonna hääl kõlab mõju- rikkalt ning ollakse sunnitud teda tähele panema õpetajate eneste keskel ning ka väljaspool. Selle kaasas peab edenema ka seltsimeheline kas- vatamine kutseühvide ning kutse-eetika suhtes.

Oma hariduse täiendamist ei tohi õpetaja pilgukski silmist lasta. Meie praegustes oludes on see üheks põlevamaks küsimuseks teiste põlevate seas. Ning selle küsimuse lahendamisest ja korraldamisest peab organiseeritud õpetajaskond elavalt osa võtma kõige oma nõuga ja jõuga. Meil on juba käimas suvised õpetajate ettevalmistuskursused maakonna linnades ja Tartu ülikooli juures. Et need kursused õpetajate huvidele paremini vastaksid ning et nad vähese ajaga võimalikult häid tagajärgi annaksid, selleks peaksid õpetajad ise ka asjakorraldusest osa võtma. Kuid mitte üksi juba olevate ettevalmistuskursustega ei või meie rahule jääda. Tulevad elule kutsuda üldhariduslikud lühemaajalised suvi- kursused õpetajatele ülikooli juures, millest juba teises artiklis samas vihus kõne olnud.

Veel oleks nimetada õpetajate keskraamatukogu korraldamine, täiendamine ja raamatukogude soetamine neisse kohtesse, kus nad senni veel puuduvad. Samati ei või unustada uute raamatute soetamist ja kirjas- tamist kooli- ja lastekirjanduse alal ning juba ilmunud toodete arvestamist ja soovitamist.

Siis ei tohiks unustada vanu ja tööjõuetuid õpetajaid ning nende perekondi. Neile peab abi muretsetama. Ning siin peab organi- seeritud õpetajaskond mõjuva sõnaga asja kiiret korraldamist valitsuse poolt nõudma ja ise ka sellest korraldusest tegelikult osa võtma. Nii- sama tarviline oleks ellu viia juba lähemas tulevikus ainelise toe- tuse andmine ametisolevatele õpetajatele õnnetu juhtumise, haiguse jne., teadusliku reisu või teadusliku töö lõpule viimise jne. puhul. Selleks tuleb teid ja allikaid leida. Ei või siin nimetamata jätta ka juriidilise büroo ellukutsumist. Mitmesugused vanad ning uued vahekorrad õpetajate eneste vahel ning õpetaja ja lähema koolivalitsuse vahel nõua- vad praegusel ülemineku järgul asjatundlikku seletust ning lahendust. Ja seda peaks organiseeritud õpetajaskond oma liikmeile võimaldama.

Nende ja mitmete teiste küsimuste teostamine oleks aluseks, baasiseks, mille peal meie õpetajaskond ühiseks tugevaks orgaaniliselt seotud perekonnaks liitub. Selleks tuleks muu seas korraldada sageda- mini ülemaalisi kongresse, õpetajate päivi, ülemaalisi ja maakonnalisi, kohaliste seltside ja ühingute koosolekuid jne., kus Keskliidu tegelased seletust ja juhatust peaksid andma. Nii ehk teisiti tuleb luua alaline orgaaniline ühendus Keskliidu juhatuse ja üksikute liitude ning ühingute vahele.

Teine ala, mida õpetajaskond pilgukski silmist ei tohi lasta, on jooksev koolielu, õigemini koolipoliitika. Siin tuleks mõista kooliseaduste ettevalmistamist, seisukoha võtmist seadusprojektide, valit- suse määruste, seaduste jne. kohta. Arusaadav, et sellel alal õpetajas- kond vaikselt pealtvaatajaks ei või jääda. Asjata oleks selle artikli raa- mides püüda üksikuid küsimusi mainitud alalt ära tähendada. Kihav ja voolav elu toob nad päevakorrale ning seab nad teinekord vastu õpe- tajaskonna tahtmist talle otsustamiseks ning seisukoha võtmiseks.

Kolmas ala, mida õpetajaskond oma lähemasse tegevuskavasse peab paigutama, on kooli- ja kodu-küsimused, enam-vähem puht- pedagoogilist laadi küsimused. See ala on isenesest juba väga laialdane. Põlevaid päevaküsimusi on ka siin väga palju. Neid täies ulatuses lahendama hakata — see käib praegu üle meie õpetajas- konna jõu. Missuguseid küsimusi siin esimesele plaanile seada, missu- guseid taha poole nihutada, selle üle võivad õpetajaskonnas arvamised

lahku minna. Kuid lõppude lõpuks pole see arvamiste lahkuminek sugugi tähtis. Siiski võiks siin ainult mõnda üksikut küsimust äratähe-
dada, nagu: uuemad voolud kasvatusteaduses, eksperimentaal-pedagoogika, õpilaste psühholoogiline uurimine, noorsoo liikumine, kodu ja kooli vahekorid jne.

Missugused küsimused siin esiplaanil arutuse ja käsituse alla tulevad, see oleneb jõududest ja ka muudest oludest. Üks asi on aga selle juures siiski selge — seda ala ei saa ega või õpetajaskond omast lähemast tegevuskavast välja jätta.

Kuidas seda tegevuskava ellu viia? Kuidas korraldada, et Keskliidu, kui organiseeritud õpetajaskonna esituse tegevus, edurikkam, intensiivsem oleks, kui senni? Eestkätt peaksid kõik tähtsamad küsimused õpetajaskonna tegevuse alt leidma käsitust, arutust ja väljendust Keskliidu hääle-
kandjas. Kuid meeletus oleks kõike seda tööd jätta ajakirja toimkonna ja Keskliidu juhatuse hooleks... Terve organiseeritud õpetajaskond tuleb liikvele, tuleb tegevusse panna! Selleks tuleb teistiti korraldada tööjaotus, kui senni. Loomulikult on küll Keskliidu juhatus organiseeritud õpetajaskonna tegevuse juhtija, ühtlustaja ning ühtlasi ka organiseeritud õpetajaskonna esitaja. Kuid kõike jooksvat ning ettevalmistavat tööd ära teha käib temal üle jõu. Pole ka mõeldav, et meil kordaläheks valida Keskliidu juhatusse isikuid, kes kõigest muust tegevusest täitsa vabad oleks. Sellepärast tuleb asemikkudekogul luua mitmed alalised toimkonnad, kes Keskliidu juhatusega alalises ühenduses oleksid. Toimkonnad ei tarvitse kõik juhatuse asupaigas olla. Mitmed neist võivad ja peaksid tingimata teistes linnades asuma, näit., Tartus, Pärnus, Rakveres jne. Oleks tarviline, et juba enne asemikkudekogu kokkutulekut kohtadel küsimus kaalumise alla võetakse, missuguseid toimkondi selles ehk teises kohas võimalik oleks ellu kutsuda. See ei tähenda aga veel, et kõik toimkonna liikmed toimkonna asukohas peaksid elama. Üksikud liikmed võivad väljaspool toimkonna asukohta elada, kodus seda ehk teist ettevalmistavat tööd teha, vahete vahel toimkonna koosolekuist osavõtta ehk kirjadeel toimkonnaga ühenduses olla.

Kavatsetavad alalised Keskliidu toimkonnad võiksid järgmised olla:

1. Ajakirja toimkond — hoolitseks Keskliidu ajakirja sisu, korraliku ilmumise ja laialilaotamise eest.

2. Kooli- ja laste- kirjanduse toimkond — hoolitseks kooli- ja lastekirjanduse soetamise, kirjastamise, ilmunud kirjanduse tutvustamise jne. eest. Sellel toimkonnal oleks laialine ning tänuvääriline tööpõld. Seda enam, et valitsuse poolt toetust ja vastutulekut kirjastamiseks on loota.

3. Kodumaa tundmaõppimise toimkond — aitaks korraldada ning juhtida kodumaa tundmaõppimist, astuks lähemasse ühendusse teiste sarnaste organisatsioonidega, näit. Eesti Üliõpilaste Seltsi kodumaa tundma õppimise osakonnaga, Tartu ülikooli õppejõududega jne. Selle toimkonna vajadust ei tarvitse siin põhjendada hakata. Võiks ainult mõdamainnes tähendada, et õpetajad, kes koolides kodulugu või kodumaa geograafiat õpetavad, väga hästi teavad, kui viletsal järjel meil oma kodumaa tundmine on — puuduvad allikad, puuduvad andmed jne. Nende soetamiseks tulevad õpetajad kohtadel tööle mobiliseerida.

4. Koolitarviduste muretsemise ning õppeabinõude soetamise toimkond. Selle toimkonna vajadust toonitas muu seas viimane õpetajate kongress, nii et nüüd ehk tuleks ainult eelmist otsust vast veel lähemalt täiendada ja teda teostada.

5. Vanade ja tööjõuetute kodu muretsemise ning õpetajatele ainelise toetuse andmise toimkond. Selle

ja järgnevate toimkondade vajadus on juba põhjendatud eelpool avaldatud mõtetega lähema töökava kohta.

6. Juriidiliste küsimuste toimikond või õigusteaduseline büroo.

7. Kooliseaduste ettevalmistuse toimikond.

8. Puhtpedagoogiliste küsimuste arendamise toimikond.

Mõned neist toimikondest jaguneksid loomulikult veel eri- või ala-toimikondeks, millel oleks kas ajutine või alaline iseloom.

Ka Keskliidu juhatuses tuleks tööjaotus erilisemalt korraldada. Peale harilise tööjaotuse — esimees, kassapidaja, kirjatöömehed ja nende abid — tuleks ühe ehk kahe juhatuse liikme kohuseks teha eriti õpetajate organiseerimise- ja edasiharimise küsimuste arendamine. See juhatuse liige peaks aga võimalikult hästi liikuv olema, et ta sagedasti kohtadele võiks sõita jne. Isiklikkude omaduste poolest peaks ta sarnane olema, kes kõiki mitmesuguste ilmavaadetega õpetajaid ühiseks õpetajaskonnaks liita oskab. Et ta liikuv saaks olla, selleks tuleks ta vähemalt poolest koolitööst vabastada ning temale Liidu poolt tasu maksta. Peale selle tuleks veel, iseenesest mõista, palgaline kantselei ametnik pidada. Seesugust täie-palgalist asjaajajat leida, kes kõiki Liidu ülesandeid täita suudaks, ei lähe meil vististi mitte korda, nagu sennised asjata otsimised seda on näidanud. Tuleb sellepärast töö ja ülesanded jaotada mitme isiku vahel.

J. Kents.

Kirjandusest.

C. Schotter, Practical English School-Book (!). Estonian Vocabulary made (!) by M. Tamverk. Praktiline (!) Inglis Kooli-raamat. Published and printed by M. Tamverk, Hapsal.

Vanake Krõilov ei uskunud, et kingsepp ja pagar suudaksid omade ülesannetega toime saada, kui nad mingisugusel põhjusel elukutsed vastastikku vahetaksid. Sarnane eelarvamine ei ole kuidagi enam kokkukõlas XX. aastasaja vaimuga: praegu teevad mõlemad meistrid karjääri igal alal, mängivad juhtivat osa tegelikus elus, loovad meie ametlikku keelt ja produtseerivad viimasel ajal isegi õpperaamatuid. Iseloomulik nende toodangu kohta on hiilgav otsekohesus ja iseteadvus, mis lugeja närve vast mitmelgi korral erutanud. Selles suhtes pakub ka kõne all olev õpperaamat õige mitmekesist huvi.

Raamatu kaanelehel leiaime sõnasõnalt järgmise reklaami Mr. Tamverk'i, raamatu kirjastaja ja eestikeelse osa autori, sulest:

„Ära nähes, et meie koolides, Inglisekeele õpetamisel aega palju kaotsi läheb, raamatu puudusel, palusin tublit Inglisekeele teadlast C. Schotter't kohast raamatut „Praktikal English School Book“ meie Eesti koolide jaoks kirjutada, mida Tema kui hea asja toetaja ka täitis.

Raamatu olen Inglis kooli meestele saatnud läbi vaatusel olen heaks kiitvad soovitusel saanud see pärast võin täie usaldusega raamatu Eesti koolidele soovitada.

Sõna-raamatu seon raamatuga ühte kokku et tundmatad sõnad § numbri järel eesti ja vene keeles kerged oleks üles leida. Vene keele seletust olen selleks juurde lisanud, et meie koolides lapsi leidub kes vene keeles omad teadused õpivad. Leidub meie kooli põllul Inglis keele tundjaid kes Inglismaal- sed keele teadlased oma varju jätaks, palun aegsaste teadus-

tada et võiksin teises trükis nende soovi järel parandusi ette võtta.“

Mr. Tamverk'i kaastöö oli nähtavasti tarvilik, sest C. Shotter, kes teksti ja Inglise-Vene sõnastiku kokku seadnud, ei tunne Eesti keelt; teiselt poolt selgub aga, et Mr. Tamverk sõnagi Inglise keelt ei mõista ja sellepärast sunnitud oli sõnastiku eestikeelset osa Vene keelest tõlkima. See kahtlase väärtusega ettevõtte on täitsa ebaõnnestanud, seda enam, et Mr. Tamverk oma Vene keele peale veidi liialdatud lootusi on pannud, nagu järgmistest sõnastiku proovidest näha:

„Covard — *hulgas* — подлець (lhk. 50); intelligent — *suurus*, *kõrgem olek* — интеллигентный (lhk. 39); ostrich — *toonekurg* — страусь (lhk. 22); to hate — *ei taha näha* — ненавидеть (lhk. 48); to sting — *kahjatsema* — ужалить (lhk. 44); to sigh — *välja puhkama* — вздыхать (lhk. 44); oppressive — *hingeline* — удушливо (lhk. 29); pink — *nael* — гвоздика (lhk. 29); lawn — *veeloiguke* — лужайка (lhk. 34); bud — *tünder* — наливаться почками (lhk. 27); to throw away — *küsimä* — бросить (lhk. 39); mane — *viltu* — грива (lhk. 49)“ jne.

Sääraseid üllatusi pakub sõnastik sadade viisi, mis annab ühenduses ortograafiliste ja keeleliste iseäraldustega (vdl.: „kässn, teite, jäud, Irlandt, tseihendama, kunstmaalter“ jne.) Mr. Tamverk'i teesele õige lõbusa ilme.

Palju ettevaatlikum on ta kolleega, „tubli Inglisekeele teadlane“ Mr. Shotter: see laenab suurema osa omast materjaalist M. Berlitz'i tuntud õpperaamatust, lisab sinna juure paarkümmend numbrit mingisugusest ingliskeelsest lugemisraamatust (kus muu seas kosmograafilisi ja tööstus-tehnilisi mõisteid käsitatakse), korraldab selle kogu lihtsa põhimõtte järele, et summa kokkuarvatavatest ei olene ja „Praktikline Kooliraamat“ ongi valmis. Kuid Mr. Shotter'i nõrk külg on väiklane auahnus, ja kääritöö ei rahulda ta autori isetunnet: ta leiab Berlitz'igi juures nii mõndagi parandada (vdl. №№ 90, 97, 102 jne.) ja kirjutab ise umbes kümme-kond lugemistükki, mida kerge ära tunda nende grammatilistest vigadest ja lapsikust mõttekäigust. Osalt on nad tõlgitud Gläser ja Petzold'i saksakeelsest lugemisraamatust. Üleüldse tundub Mr. Shotter'i Inglise keeles tugev Saksa keele mõju; otse haavavalt torkab silma Gooti-Saksa tähestik, milles suurem osa ingliskeelsest tekstist trükitud.

Vigadest olgu alamal nimetatud ainult kõige ejementaarsemad:

1. Vead artikli tarvitamises esinevad isegi pealkirjades, nagu „The Winter“, „The Spring“, „In the school“ (pro „At School“) jne.; vdl. veel: „the wine is made of grapes“ (№ 76); „we are back in the town“ (№№ 75, 32, 68) jne.
2. Grammatiliselt ebaõige on mitmus „swines“ otse klassilises fraasis: „the swines give us their meat to eat“ (№ 41); vdl.: „do you know others animals?“ (№ 64).
3. Päril saksalaadiline on viimane adverb lauses: „you must read loud and distinct!“ (№ 64).
4. Saksa keele mõju võib leida ka ebakohaste präpositsioonide tarvitamises: „in the (!) school“ (lhk 20), „on the streets“ (77), „on the seaside“ (90), „on the mountains“ (90); the water becomes to (!) ice“ (78). Puuduvad tarvilised präpositsioonid lausetes: „whom did I give the pencil?“ (85); „yesterday evening (?), what time did you go to bed?“ (85).
5. Rohkesti on vigu aegade tarvitamise vastu (vdl. ses suhtes № 70); aegsõna kestvate vormi tarvitatakse liiga ohtralt: „we are living in the (!) New Street“ (34); „when the weather is nice, we are sitting in the garden“ (34), jne.
6. Otse koomiliiue on sõnade järjekord lausetes, nagu: „my sister

likes very much flowers" (70); „two ants with large (l) effort were carrying a beetle" (71); „one day came quests to the rich man" (79); car you this picture take off (?) the wall?" (86), jne.

Autori ortograafilisi vigu on võimatu lahutada trükivigade rägastikust, mis selle raamatu silmapaistvamaks iseäralduseks. Grammatilisi reeglid (Eesti keeles) on kõigest neli; nad on arvatavasti mõne kohalise „eriteadlase" tõlgitud, kuid ei riku kogumuljet, nagu seda järgmisest paarist näitest järeldada võib:

„a on kindluseta sugusõna" (№ 6); „*thou*, sina, pruugitakse ainult kirjatöodes (?) ja pühakirjas" (10); „y-ga lõppevad kahe-silbilised sõnad muudavad oma lõpu i-ks, näit., *easy* — mugav (?), *easier* — mugavam jne.; *pretty* — korralik (?), *prettier* — korralikum jne." (18).

Tekstiga on ühendatud kaks pilti: üks neist kujutab Varssavi uuri poolprofiilis, teine (№ 30 „The House") — Vene talumaja, mille aknast kaluri õel naine oma abikaasat sajatab (Pushkini „Muinasjutt kalurist ja kuldkalast").

Pean lõpuks tähendama, et sarnase teose arvustamine kellelegi suurt huvi ei või pakkuda; mis mind sel puhul sundis sulle kätte võtma, on ainult asjaolu, et raamat Eesti koolidele on määratud ja kuuldavasti mõnes koolis tarvituselegi võetud. Igatahes tuleb konstateerida, et mõlemad autorid kaugeltki mitte „Inglisekeele teadlased" pole ja nende õppe-raamat koolide tarvitamiseks ei kõlba, ka mitte teises parandatud trükis, mis loodetavasti ainult Mr. Tamverk'i vagaks sooviks jääb. J. E.

Avalikkude algkoolide seadus*).

(Asutava Kogu Hariduskommisjonis III. lugemisel vastu võetud).

I. Üleüldised määrused.

A. Laad.

1. Algkool moodustab ühtluskooli esimese järgu.
2. Algkool on emakeelne (ilmalik) ja maksuta.
3. Algkool võib olla ühis- või lahuskool—selle järele, kuidas otsustavad kooli ülevalpidajad.

B. Õppekeel.

4. Õppekeel tuleb arvata õpilaste rahvuse järele, Kui lapsevanemad ei ole ühest rahvusest, arvatakse õppekeel vanemate ülesandmise või kodukeele järele.

5. Muulastele iseäraldi kooli või klassi avamine saab kohustavaks riigivalitsusele, kui läbistiku vähemalt 20 õpilast kogub, kelle õpetamine ühe õpetaja juhatusel on võimalik; selle juures võib tarvilise õpilaste arvu saamiseks ühendada ühe õpetaja juhataste alla ühte klassitappa mitme õppeaasta (klassi) õpilased.

6. Lapsed, kelle jaoks — nende vähese arvu pärast — ei ole korraldatud emakeelist kooli, võivad õpetust saada erateel kas kodus või muukeelses koolis.

7. Õpilane võib õppida mitteamakeelses avalikus koolis ainult mõjuvail põhjusil, mida otsustab kohalik maakonna või linna koolivalitsus.

*) Et algkoolide seadus õpetajate päeval 29.30. det. arutusele tuleb, siis avaldame need osad seadusest, mis Asutava Kogu Hariduskommisjonis muudetud! Seaduse eel- nõu on tervelt äratrükitud „Kasvatuse" esimese vihu ametlikus osas.

C. Koolikohustus.

8. Lapsed, kes õppeaasta alguseks 7 aastat vanaks saanud, on kohustatud algkooli astuma.

Märkus I. Kohaline maakonna- või linnakoolivalitsus võib tema alla kuuluvates koolides koolikohustuse algust ühe aasta võrra esialgul edasi lükata, kunni koolidevõrgu täieliku väljatöötamiseni.

Märkus II. Erandina võivad üksikud lapsed ka hiljem kooli astuda, kui selleks on mõjuvad põhjused: kauakestev haigus või hiline keheline või vaimline arenemine.

Märkus III. Pedagoogika nõukogu võib last ka enne 7-ndat eluaastat kooli vastu võtta, kui ta on tarviliselt arenenud.

9. Koolikohustus kestab algkoolis, kas kunni kursuse lõpetamiseni, või vähemalt kunni 16. aasta vanuseni, mitte lõpetamise korral. Õpilased, kes 16 aastat vanaks saanud õppeaasta kestusel, peavad koolis käima kunni selle õppeaasta lõpuni.

10. Lapsed, kes kodus, erakoolides või muul teel õpetust saavad, mis mitte alamal ei seisa avaliku algkooli õpetusest, vabastatakse avalikus algkoolis käimisest kohalise koolivalitsuse poolt (teisend: maakonna või linna koolivalitsuse poolt kohalise koolivalitsuse ettepanekul), kes nende laste korraliku õpetuse saamise järele valvab. Selle õpetuse tasapinna kõrguse üle otsustavad asutused ja isikud, kelle hooleks on antud koolide pedagoogiline instrueerimine ja ülevahe.

11. Lapsed, kellel täiesti võimata on algkoolis õppida nende kehaliste või vaimliste puuduste pärast, paigutatakse sellekohastesse kasvatus- ja õpetusasutustesse, mis üleval peetakse riigi või kogukondliste omavalitsuste poolt või eraettevõttel. Nende koolide korralduse määrab ära sellekohane eriseadus.

12. Koolikohustuse täitmise järele kooliringkonnas valvab kooli hoolekogu abil kohalik koolivalitsus, kes kooliealiste laste nimekirja peab, seda alati korras hoiab, parandab ning täiendab ja annab iga aasta hiljemalt 2 nädalat enne õppetöö algust kooliringkonnas asuvate koolikohustusliste laste vanematele või nende asemikkudele koolikohustuse maksamahakkamisest teada.

13. Vabandamata põhjustel koolikohustuste täitmata jätmise, kui ka korratu kooliskäimise pärast langevad süüdlased lapsevanemad või hoolekandjad rahatrahvi alla kooli kasuks 1—10 margani iga puuduva päeva eest, või — trahvi mittemaksmise korral — kohtuliku karistuse alla arestiga kunni 2 kuuni, mille juures ka määratud trahvirahad sisse nõutakse.

14. Trahviraha suuruse mitmes järgus eespool tähendatud piirides, tema sissenõudmise viisi ning tarvitamise määrab kindlaks maakonna- või linnakoolivalitsus.

15. Kohalik koolivalitsus otsustab, kas ja missuguse järgu järgi tuleb trahvi nõuda, annab sellest trahvitavale teada, võtab süüdlasi kohtulikule vastutusele, kui trahvi koolivalitsuse poolt määratud isikule vabatahtlikult ära ei makseta ja nõuab trahvi administratiivsel teel sisse. Trahvi määramine sünnib kooli hoolekogu ettepanekul, või kohaliku koolivalitsuse enese algatusel.

16. Kui lapsevanemad või hoolekandjad mitmekordsest trahvist või kohtulikust karistusest hoolimata last kooli ei saada, siis antakse laps vanemate või hoolekandjate kulul teise perekonda või kasvatusmaja ülespidamiseks ja kooli saatmiseks.

17. Kui yaesuse pärast ei suudeta last kooli panna, siis peab kogukond hoollitsemise lapse kooliskäimise võimaluse eest.

18. Koolikohustuslisi lapsi ei tohi õppeajaks võtta palgalisse ametisse. Süüdlased võetakse kohtulikule vastutusele ja langevad rahatrahvi

alla kohalise kooli kasuks 100—1000 margani või aresti alla kunni 3 kuuni. Selle määruse järele valvab kohalik koolivalitsus.

Märkus: Erandjuhtumisel on maakonna- või linnakoolivalitsusel õigus lubada kooliealisele lapsele pidada palgalist ametit, kui see mitte korralikku kooliskäimist ei takista.

D. Kooliaeg.

19. Algkooli kursus kestab 6 õppeaastat. Silmas pidades kohalisi olusid võib jaotada algkooli kaheks astmeks, kus juures 4 esimest õppeaastat moodustavad algkooli alama järgu, 2 järgmist — kõrgema järgu. Mõjuvail põhjustel võib algkooli ka teisiti astmetesse jagada.

Märkus: Algkoolide juure avatakse tarvilikul arylul täienduskoolid, vähemalt 2-aastase kursusega, kuhu sisseastumine on neile õpilastele sunduslik, kes algkooli kursuse lõpetamise järele kesk- või erikooli ei astu. Täienduskoolide kohta antakse eriseadus.

20. Kooliaasta kestab 1-sest augustist kunni järgmise aasta 31-se juulini.

21. Tegelik õppetöö maal kui ka linnas peab kestma vähemalt 35 nädalat aastas. Selle alguse, lõpu ja vaheajad ja üldised ning kohalikud pühad määrab ära haridusministeerium, selle juures silmas pidades kohaliste koolivalitsuste soove.

22. Pedagoogika nõukogudel on õigus koolitööd õppeajal seisma panna, kui seda nõuavad järgmised erakorralised olud: 1) tõbed ja taudid; 2) temperatuur alla 20° R; 3) looduslikud ja teised olulised takistused ja muud üldised õnnetused (uputused, tulekahjud jne.); 4) kui 50% õpilasi puudub klassist. Igast koolitöö katkestamisest antakse koolivalitsusele teada.

E. Asutamine.

23. Avalikud algkoolid asutatakse ja peetakse üleval valdade, alevite, linnade või ka maakondade ja riigi poolt, kui neil on ülemaakonnaline või üleriiklik tähtsus, niisugusel arvil nagu see on tarvilik koolikohustuse läbiviimiseks.

24. Riik, maakond, ja need linnad, mis moodustavad ilma maakonnata iseseisva administratiivüksuse, kannavad kõik nende poolt asutatud algkoolide kulud.

25. Vallad, alevid ja need linnad, mis moodustavad ühes maakonnaga administratiivüksuse, kannavad oma koolide majanduslikud ja kõik muud kulud peale õpetajate palkade, mis on maakonna kanda. Viimane otsustab lõpulikult koolide asutamise ja oma koolivõrgu loomise küsimuse, kuna kooli majanduslike kulude kandjatel õigus on selles asjas maakonnavalitsustele põhjendatud ettepanekuid teha.

26. Kooli asutamise, ümbermuutmise ja korraldamise juures tuleb täita nõuded, mis koolimajade, kooli kõrvalhoonete ja sisseseadete ning asukoha kohta ette on nähtud sellekohastes erimäärustes.

27. Iga maa algkooli juures peab olema tarviline osa maad õpilaste võimlemise- ja mänguplatside ja õuema jaoks vähemalt 400 ruutmeetrit iga klassi kohta, umbes $\frac{1}{6}$ — $\frac{1}{3}$ tiinu kõlblikku maad kooliaia tarvis ja igale määralisele õpetajale tarvitamiseks $1\frac{1}{2}$ — $2\frac{1}{2}$ tiinu põllumaad ühes lehma ja hobuse heina- ning karjamaaga.

Täheendus: Kooli maatagavarast maad sellel määral tarvitada on õigus igal õpetajal üldistel alustel maksetava rendi eest.

28. Linna ja alevi koolidele tuleb maad muretseda niipalju kui see kohaliste olude järele võimalik on, kuid mitte üle eelmise § nõrmide. Selle juures tuleb silmas pidada kõige pealt kooli üldiseid tarvidusi (õpilaste mänguplatsid ja lasteaiad).

29. Kooli juure maad muretsema on kohustatud kooli ülevalpidajad (majandusliikude kulude kandjad).

30. Koolide tarvis on õigus maad sunduslikult võõrandada.

F. Ülevahe, juhtimine ja korraldamine.

31. Avalikkude algkoolide ülevahe on ettenähtud sellekohases eriseaduses.

32. Üksiku algkooli tegevust juhivad ja korraldavad: a) koolijuhataja, b) õpetajad, d) pedagoogika nõukogu ja e) kooli hoolekogu.

II. Õppe- ja kasvatusosa.

33. Algkoolis õpetatakse järgmisi õppeaineid: 1) kodulugu, 2) emakeelt, 3) laulmist, 4) võimlemist, 5) käsitööd, 6) joonistamist ja joonestamist, 7) aritmeetikat ja algebrat, 8) geomeetriat, 9) loodusteadust ühes tervishoiuga, 10) maadeteadust, 11) ajalugu, 12) kodanikuteadust, 13) kahte võõrast keelt ja 14) uskude õpetust.

Märkus I: Õpilased, kelle vanemad või hoolekandjad seda soovivad, vabastatakse teise keele õppimisest.

Märkus II: Muukeelelistes koolides astub I. võõra keele asemele Eesti keel.

34. Haridusministeeriumi loaga võib kohaliste olude nõudel algkooli eeskavasse võtta veel teisi õppeaineid, mille juures aga ei tohi tuntavalt kannatada üldharidusliikude ainete läbivõtmine.

35. Õppeainete üleüldise laadi ja läbivõtmise ulatuse iga õppeaine kohta klassis määravad ära haridusministeeriumi poolt maksmapandud õppekavad.

Märkus I: Algkooli tunnikava on selle §-i lisas.

Märkus II: Pedagoogika nõukogud võivad kohaliku koolivalitsuse kaudu haridusministeeriumilt luba saada vähemaid muudatusi õppe- ja tunnikavades ette võtta.

36. Algkooli klassid nimetatakse õppeaastate järele I, II, III . . . VI klassiks.

37. Iga klassi läbitemiseks kulub normaalselt üks õppeaasta. Erakorraliselt võivad anderikkad õpilased pedagoogika nõukogu otsusel klassi vähema aja kui ühe õppeaastaga läbi teha, või mõne klassi vahele jätta.

Märkus: Kooliülevalpidajad võivad algkooli jagada ka poolaasta- ehk veel lühemaegisteks klassideks.

38. Õpilast ei või jätta ühte klassi kauemaks kui kaheks õppeaastaks.

Märkus: Nõrgaandeliste laste tarvis korraldatakse kooli juures abitunnid ja avatakse kogukondliste omavalitsuste ja riigi kulul iseäralised abikoolid. Nende koolide korralduse määrab ära sellekohane eriseadus.

39. Õpilaste normaalarv on klassis 40. Ainult erakorralistel tingimistel tohib õpilaste arv tõusta viiekümneni. On õpilaste arv üle viiekümne, peavad kooliülevalpidajad kõrvalklassid avama.

Märkus I: Need määrused on maksvad, kui üks ainuke klass õpetaja kohta tuleb. On õpetajal korraga käes õpetada enam kui üks klass, siis on kõigekõrgem lubatud õpilaste arv niisuguses ühendatud klassis: kahe klassi ühendusel 40, kolme klassi ühendusel 36, nelja klassi ühendusel 30.

Märkus II: Üle kahe klassi ühendamine ühe õpetaja alla on lubatud ainult iseäraliste geograafiliste olude või erakorraliste tingimiste tõttu (väikesed mere või soo saared, metsa külad; koolid vähesel arvul koosasuvaile muulastele; suur puudus õpetajaist, kooliruumide puudus jne.).

40. Õppeaasta algusel seab õpetaja õppeaine kava kokku ja paneb pedagoogika nõukogule ühtlustamiseks ette, üksikasjaliselt esitades, kuidas ta mõtleb eestuleval õppeaastal õppematerjaali jaotada ning läbi minna ja missuguseid õppevahendid selle juures tarvitada. Kui õppeaasta lõpuks ei ole läbi võetud klassi normaalõppekava, siis tuleb sellest ühes põhjustega teatada kohalisele koolinõunikule.

41. Õpilased viiakse üle ühest klassist teise ja tunnistatakse kooli kursuse lõpetanuks pedagoogika nõukogu otsuse järele õpilase õppetöö edu ja üleüldise vaimlise edenemise põhjal.

42. Igas algkoolis peavad olema tarvilised õppeabinõud ja õpilaste ning õpetajate raamatukogud. Haridusministeerium seab kokku nende õppeabinõude nimekirja, mille muretsemine on sunduslik kooliülevälpidajatele.

43. Puudustkannatavaile õpilastele tarvisminevad õpperaamatud ja muud õppevahendid muretsetakse neile kooliülevälpidajate poolt tasuta.

44. Õpilaste tervise eest hoolitsemiseks pannakse kooliarstid ametisse.

45. Igas algkoolis peab olema kooliapteek kõige tarvilisemate arsti-rohtudega ja abinõudega.

46. Igas koolis peab olema tarviline arv kooliteenijaid.

47. Kohalisi tarvidusi silmas pidades võib algkooli ruumides, kui see koolitööle takistuseks ei ole, avada muid haridusasutusi: täiendus- või eriklassa, pühapäeva või õhtukoole, kursusi, lugemistube jne.

III. Õpilased.

Selles osas on tehtud ainult mõned tähtsuseta redaktsioonilised parandused.

IV. Õpetajad.

Siin on § 58. (enne 63) algus redigeeritud: õpetaja valimise juures on valival asutusel õigus nõuda kandidaadilt . . . (enne: tuleb nõuda). Välja on jäetud §§ 71, 73, 77—81.

V. Koolijuhataja.

§ 70. (enne 82). Juhataja valitakse sama asutuse poolt, kes õpetajaid valib. Valimisest võtavad osa hääleõigusega kooli pedagoogika nõukogu ja hoolekogu esitajad, igast asutusest üks.

Märkus: Juhataja ajutise äraoleku ajaks valitakse pedagoogika nõukogu poolt temale asetäitja.

Muu osa peatükist sisuliselt muutmata.

VI. Pedagoogika nõukogu.

Välja on jäetud § 85-st tähendus II: Õpetajate nõukogu koosolekust võib osa võtta sõnaõigusega VII. klassi õpilaste esitaja, peale nende koosolekute, mis tunnistatud kinniseks õpetajate nõukogu poolt. Muu on sisuliselt muutmata.

VII. Kooli hoolekogu.

§ 81. (enne 93). Hoolekogu liikmeiks on:

1. Kooli määralsed õpetajad, 1—3, nende hulgas koolijuhataja.

2. Lastevanemate esitajad 1—3.

3. Kohalise kogukonnaomavalitsuse esitajad, 1—3 võimalikult kogukonnaomavalitsuse liikmed.

4. Esitaja asutuste või isikute poolt, kes kooli majanduseliselt toetavad, kui toetuse kogusumma teeb välja vähemalt $\frac{1}{8}$ kooli majanduselistest kuludest.

5. Kooliarst, kui ta olemas.

Selle § tähendused: I., II. ja IV. on välja jäetud, samuti ka § 95.

Muu osa muutmata.

VIII. Lastevanemate koosolekud — muutmata.

IX. Kooli õigused — muutmata.

Kroonika.

Tartu Eesti ülikooli avamine 1. dets. 1919.

Selle aasta 1. detsember, Tartu Eesti ülikooli ametliku avamise päev, oli sündmuseks kogu Eestile, eriti pidupäevaks Tartule, olgugi, et linn sel puhul suuremat lipuehtes polnud: vist oli unustatud sellekohane käsk andmata. Selle eest oli aga ülikooli esikülje sammastik ehitud kolme Eesti lipuga, eestivärviliste vappidega ja roheliste vanikutega. Ülikooli sissekäik, trepp ja aula olid elavate puudega ehitud, — viimases veel 4 Eesti lippu, igas nurgas üks.

Et võraste kogumine viibis, algas avamispidu umbes kell $\frac{3}{4}$ 1 orkestri avamänguga, millele järgnes peaministri pikem avamiskõne, üksikuid jooni esitades neist vähestest kokkkupuutumistest kõrgema haridusega, mis Eesti rahval senni olnud, ja lootusi avaldades, et tulevases demokraatlikus Eestis kõrgem haridus kogu rahva teenistusse astuks.

Kõnele järgnes isamaa laul, orkestri ja saalitäie publikumi poolt vaimustatult esitatud.

Järgmisena kõneles ülikooli kuraator Peeter Põld Tartu Eesti ülikooli ettevalmistustöist ja praegusest ajutisest korraldusest, kõige pealt seda toonitades, et meie oleme endiste Tartu ülikoolide seaduslikud pärijad.

P. Põllu kõnele järgnesid tervitused, kokku üle 50. Esimesena tervitab ülikooli haridusminister, siis asutava kogu juhatusel nimel Hans Martna, siis asutava kogu rühmad, as. kogu haridustoimkond, sõjaministeeriumi, sõjavägede ülemjuhataja ja ohvitseride kogu asemikud. Sellele järgnevad tervitused väljamaade esitajate poolt. Soome rahva ja valitsuse nimel tervitab ülikooli Eesti keeles Soome saadik Eestis mag. Reijonen, Helsingi ülikooli nimel kõneleb Soome keeles eestlaste jaoks meelega arusaadavalt, lihtsalt ja selgelt prof. Kaarle Krohn, kes aga hiljem Soome kirjandusseltsi nimel puhas-eestikeelse kõnega esineb, toonitades, et Soome keele, rahvaluule ju kirjanduse tundmaõppimine nõuab tingimata Eesti keele, rahvaluule ja kirjanduse tundmist. Soome üliõpilaskonna nimel esineb üliõpilane Penttilä eestikeelse kõnega.

Läti keeles kõneleb endine Berliini, praegune Riia ülikooli professor, ilmakuulus majandusteadlane Ballod, annetades ülikoolile läti- ja eestikeelse aadressi. Tartu Eesti ühinenud üliõpilaste nimel kannab Eesti Üliõpilaste Seltsi esimees K. Tüür aadressi ette, mille peale „Gaudeamus igitur“ lauldakse. Järgnevad tervitused teiste üliõpilasorganisatsioonide, ajakirjanduse ja omavalitsuste, eriti maakondade poolt; Tartu linn annetab aadressi ja 100.000 marka ühekordselt Tartust pärit olevaile üliõpilastele toetusrahaks ja peale selle 10.000 mrk. iga aasta raamatukogu heaks. Järgnevad koolide ja teadusliikude seltside saadikute kõned, niihästi eestlaste, kui ka sakslaste poolt, lõpuks Eesti Karskusseltside Keskoimkonna poolt, kes teatab, et karsklased eristendiumi asutavad karskusküsimuse teadusliku uurimise jaoks.

Selle järele loetakse ette umbes paarkümmend väljamaalt tulnud tervitustelegrammi Inglise, Prantsuse ja Ladina keeles mitmesugustelt Euroopa ülikoolidelt ja liitlaste saatkondadelt.

Lõpuks võtab sõna ülikooli hoolekandja P. Põld, ette pannes asutavale kogule, vabariigi valitsusele ja vägede ülemjuhatale tervitustelegrammid saata. Hoolekandja tänab kõiki pidulisi ja õnnesoovijaid, lõpetades oma kõne ladinakeelse tänuavaldusega väljamaalt tulnud tervituste puhul. Orkestri finaliga lõpeb avamispidu.

Õhtul kell 8 oli „Vanemuise“ saalis suur pidu-õhtusöök umbes 400 inimesele, mis kestis kella 12-ni öösel. Peeti palju lauakõnesid Eesti, Soome, Saksa, Prantsuse ja Läti keeles, lauldi ja mängiti meie naabrite

ja liitlaste rahvushümne. Esitati tervitustelegrammid Leedu, Poola ja Ukraina saatkondadelt ja määratu hulk tervitustelegramme kodumaalt, mõned neist rahalise tsetuse lubamistega, mille kogusumma 800.000 margani tõusvat (vabrikantide ühisuse poolt $\frac{1}{4}$ miljoni marka professorite ettevalmistamiseks). Koosolekul viibib ka Ameerika ühendatud ajakirjanjanduse (1200 ajalehe) asemik, keda prof. Piip ingliskeelse kõnege tervitab ja kes samas keeles vastab. Prof. Lipschütz kõneleb õige temperamentlikult Eesti ülikoolist, kui võitlusabinõust demokraatliku Eesti rahva eluõiguse maksmapanekuks. Prof. Ballod kõneleb Saksa keeles Tartu ülikooli kuulsast minevikust. Temale vastab Eesti keeles prof. kohustetäitja J. Sarv, oma kõnet lõpetades lätikeelse tervitusega Läti ülikoolile, mille peale orkester Latvija hümniga mängis, mida püsti seistes kuulati.

Peale kella 12 läks osa piduvõõraid Eesti üliõpilasorganisatsioonide ühisele akadeemilisele koosviibimisele Eesti Üliõpilaste Seltsi ruumides, kus niihästi väljamaalasi, kui omi kõrgemaid riigiametnikka ja iseäranis nende prouasid eht-üliõpilasliikude tervitustega ja mürisevate eladalaskmistega, lauludega, toolidel kiigutamisega ja kätel ringikandmisega vastu võeti (viimane on sai ülikooli kuraatorile P. Põllule osaks).

Ülikooli avamispeost tahaksin veel paari asjaolu allakriipsutada. Esiteks seda, et meie jõukamate klasside kukkur näib avanema hakkavat meie kultuuripüüete toetamiseks. 800 tuhat pole ju iseenesest kogu riigi ja rahva kohta kes teab kui suur summa, kuid paljulubav algus on siiski pandud tuleviku arenemisvõimalustele samas sihis.

Teine asjaolu, mida ei saa tähelepanemata jätta, oli Saksa asemikkude (rahvasaadik Meyer, rahvusekretäär Beermann j. t.) leplik ja Eesti kultuurale hädsoovlik toon. Nende vabameelsem osa on nähtavasti valmis loobuma poliitilisest unistusest, mille täidmineku võimaluste kohta kaine mõistus annab eitava otsuse.

V. E.

Tallinna Õpetajate Seltsi koosolek 30. nov. s. a.

Koosolekul valiti Seltsi esitajaks Keskliidu asemikkude kogusse: J. Annusson, Chr. Brüller, Joh. O. Kiesel, A. Kuks, A. Kuusik, A. Mõru ja K. Õunapuu.

Algkooliõpetajate keskraamatukogu otsustati võlta seltsi hoole alla. Linn lubab raamatukogu endist viisi aineliselt toetada, ei taha aga segada uute raamatute ostmise ega kogu tarvitamise vahele. Kogus on arvu järele palju raamatuid, kuid väärtuslikku võrdlemisi vähe. On püütud muretseda võimalikult rohkesti Vene ilukirjandust, pedagoogilise kirjanduse peale pole Tallinna õpetajad endistel aastatel nähtavasti rõhku pannud: kogus puuduvad isegi tuttavamad Vene kasvatuseduslikud ajakirjad. Eestikeelset kirjandust on hakatud muretsema alles pärast Vene revolutsiooni. Kõigi puuduste peale vaatamata on Tallinna Õpetajate Selts linna haridusosakonna vastutulelikkuse tõttu saanud väärtusliku varanduse faktiliseks omanikuks. Raamatukogu juhatajaks valiti õp. A. Puusepp, temale abiks 7-liikmeline komisjon.

Algkooli täiendusklasside (7. ja 8. õppeaasta) küsimuse arutusel selgus, et haridusministeeriumil ega As. Kogu hariduskomisjonil ligemaid kavatsusi täiendusklasside kohta veel ei ole. Koosolek valis 5-liikmelise komisjoni (õp. Birk, Joh. Kiesel, Mõru, Ollik ja K. Õunapuu), kellele ülesandeks tehti kindlaks määrata täiendusklasside iseloom ja nende soovitatav vahekorid teiste õppeasutustega, ühes sellega välja töötada esjalgne õppekava.

Paiuki seaduse läbitöötamiseks valiti viieliikmeline komisjon: G. Hion, A. Kuusik, Kanemägi, Susi, Talts. Komisjoni kohustati enne jõulusel peakoosolekul aruandega esinema, et õpetajate päeval oleks

Tallinna õpetajatel kindel seisukoht. Paiuki seadus on ministeeriumis väljatöötatud ja läheb varsti Asut. Kogusse.

Kodumaatundmaõppimiseks õppeabinõude soetamise kava väljatöötamiseks valiti komisjon järgmistest õpetajaist: G. Ollik, J. Kents, P. Sepp, K. Õunapuu, S. Valge. Koolides puuduvad koduloo õppevahendid täiesti. Ometi on meil kui mitte muud, siis ometi hulga kaupa päevapilte kodumaalt, näit. Parikastel Tallinnas kunni 15.000 tükki, mida võrdlemisi ruttu võiks pajustada ja tarvitusele võtta. Koosolekul avaldati ka soovi ülemaaliselt õpetajaid selle puuduse kõrvaldamiseks tööle rakendada.

Teadaanded ja üleskutsed.

Õpetajate ühingutele, liitudele ja õpetajaile.

Rahuloldavate tagajärgede saavutamise õpetajate ülemaalistel koosolekutel nõuab tarvilist eeltööd üksikutelt õpetajate ühingutelt ja õpetajatelt. Seda silmas pidades algatati viimasel õpetajate kongressil (28.—30. VIII) seksioonid, jättes eriti IV. seksiooni hooleks õpetajate ettevalmistamisse ja edasi harimisse puutuvad küsimused, muu seas:

1. Igasugused õpetajate ettevalmistamise ja edasiharimise kursused, eriti haridusministeeriumi poolt korraldatud pikaajalised (3 a.), ühenduses küsimusega, kuidas vähendada valitsevat mitmekesisust õpetajate liikide jagamises;
2. Õpetajate kutseühingute sisemine töö õpetajate pedagoogilis-teadusliku tasapinna tõstmiseks, edasiharimise võimaldamiseks;
3. Õpetajate ühingute, liitude raamatukogud (ülevaade praeguse seisukorra kohta, nende soovitatav laad, eeskujulikud nimekirjad, raamatute soetamine, korraldamine j. n. e.); õpetajate raamatukogud koolide juures jne.
4. Eestikeelse pedagoogilise kirjanduse soetamine (pedagoogilis-filosoofiline oskussõnastik, pedagoogilised käsiraamatud jne.);
5. Õpetajate ettevalmistamise asutused (õpetajate seminaarid, ülikool, kui õpetajaid ettevalmistav ja pedagoogilis-teadusline asutus, Fröbeli instituudid jne.).

Et eeloleval, Tallinnas 29. ja 30. dets. ärapeetaval õpetajate päeval võimalik oleks asjalikku seisukohta võtta vähemalt kõige rutulisemates ülemalnimetatud küsimustes, palun õpetajate ühinguid, IV. seksiooni liikmeid ja kõiki õpetajaid asjasse puutuvat materjali, iseäranis konkreet ettepanekud saata ühtlustamiseks hiljemalt 25. detsembrini.

Tartu õpetajate seminaar J. Tork,
Kongressi poolt volitatud IV. seksiooni korraldaja.

Õpetajaile.

Palun õpetajaid, kes kongressil 28.—30. aug. s. a. ennast üleskirjutasid algõpetuse seksiooni, aga ka kõiki teisi õpetajaid, kellel asja vastu huvi, ilmuda 28. dets. kell 10 homm. Tallinnasse, linna tütarlaste gümnaasiumi ruumidesse, Vene turul, seksiooni koosolekule.

Päevakord: 1. Seksiooni töökava kokkuseadmine ja tööjaotus. 2. Referaadid ja ettepanekud koolikorralduse kohta. 3. Koosolekul algatatud küsimused.

Neid õpetajaid, kes mõnesugusil põhjusil koosolekust osavõtta ei saa, aga seksioonis kaasa töötada soovivad, palun kirjalikult ettepane

kuud teha ja teatada, missuguse küsimuse läbitöötamist keegi enese peale soovib võtta.

Koosolekul mõne sektsioonile alluva küsimuse kohta referadiga esineda soovijaid palun referaadi sisu teatada.

Tähtsamad sektsioonis lahendamisele tulevad küsimused oleksid järgmised: I osa: 1) koduõpetus, 2) lasteaed, 3) algkool, 4) anormaalsete laste koolid, 5) koolivõrk, 6) koolivalitsus. II. osa: 1) koolimajade küsimus, 2) internaat maakoolides, 3) õpilaste toitmise küsimus. III. osa: 1) Õppeained ja tunnikavad, 2) õppekavad, 3) õppeabinõud, õpperaamatud ja õpilaste raamatukogud.

Algõpetuse sektsiooni kokkuseadja A. Marfeldt.

Kõigile õpetajaile

tuletame veel kord meele, et a) **Õpetajate Keskliidu asemikkudekogu aasta koosolek** on 28. dets. s. a. kell 11 hom.

b) **Õpetajate päev**, millest võivad osa võtta kõik õpetajad, — 29. ja 30. dets. s. a., algus 29. dets. kell 10 hom.

Mõlemad koosolekud peetakse Tallinnas, linna tütarlaste gümnaasiumi ruumides, Vene turu ääres.

Osavõtjatele muretsetakse tarbekorral korterid.

Toimetusele saadetud kirjandus.

F. V. Mikkelsaar, Geomeetria rahvakoolidele. I. õppeaasta. Kirjastus „Odamees“ 1919. 48 lhk. Hind ? — Autorilt.

Kirjastusühisus „Rahvaülikoolilt“ Tallinnas:

Dr. A. Lüüs, Laste hoidmise ja ravitsemise õpetus. Kirj.-üh. „Maa“ Tallinnas, 1919. 132 lhk., hind 7 marka.

H. Bekker, cand. geol., Otepää künkline moräänmaastik, K.-Ü. „Rahvaülikool“, Tallinnas, 1919. 48 lhk., hind ?

Th. Ussisoo ja T. Kuusik, Laste pildid. I. Loomad. K.-Ü. „Rahvaülikool“ Tallinnas, 1919. 16 lhk., hind ?

Th. Ussisoo ja T. Kuusik, Laste pildid III. Linnud. K.-Ü. „Rahvaülikool“ Tallinnas, 1919. 16 lhk., hind ?

Th. Ussisoo ja T. Kuusik, Mudilaste vested Inglise ainetel. K.-Ü. „Rahvaülikool“, Tallinnas 1919. 64 lhk., hind ?

Th. Ussisoo, Projektsjoon-joonestamine. K.-Ü. „Rahvaülikool“, Tallinnas 1919, Tabelid ja broshüür, 20 lhk., hind ?

Th. Ussisoo, Laste papp-tööd (tabelid pappkehade jaoks) 8 lehte ühes nimekirjaga ja lühikese seletusega, K.-Ü. „Rahvaülikool“, Tallinnas 1919.

KASVATUSTEADUSLINE AJAKIRI

K A S V A T U S

AMETLIK OSA.

1. aastakäik.

Detsember 1919.

6. vihk.

Haridusministeeriumi määrused ja korraldused.

Kõigile maakonna- ja linnakoolivalitsustele.

Et uute õppekavade lõpulik redigeerimine ja trükkimine aega võtab, õppetöö keskel aga õppekavade põhjalik muutmine soovitav ei oleks, siis palun juurelisatud õppekavasid (ja neid, mis Teile varem kätte antud) Teie koolivalitsuskonnas esialgselt tarvitusele võtta. Muidugi on õppekavades muudatused võimalikud, kuid väga suured nad olla ei saa. — Lõpulikult vastuvõetud õppekavad saadetakse Teile trükitult tarvilisel arvul kätte.

Tallinnas, 25. septembril 1919. a. nr. 7145.

Riigikooliõunik: F. V. Mikkelsaar.

Sekretäär: A. Madisson.

Algkoolide õppekavad.

Koduloo õppekava.

1. õppeaasta, 4 tundi nädalas.

Kodu. Minu nimi, isa, ema, vennad, õed. Perekonna liikmete töö ja kohused. Laste kodused mängud. Teised perekonnad, naabrid . . . Talu . . . Küla . . . Mõis . . . Maja, korter, tuba.

Tee kodust kooli. Meie kool ja koolimaja. Kooli nimi, asukoht. Koolituba, Pingid ja muu sissesead. Välimus. Küte. Valgustus. Kooli õue. Teised hooned. Mänguplats.

Maja. Tuba. Seinad. Lagi. Põrand. Maja ehitamine. Puumaja, kivimaja. Puhtus majas.

Õed. Mis sügisel aiast saab.

Põllul. Kuidas vilja põllult koristatakse. Lõikus. Kõrs. Hakid. Rõugud. Vedu. Kuidas viljapeast teri saadakse. Rehepeksmine ja vilja puhastamine.

Veskil. Tuuleveski, auruveski, vesiveski. Mis veskil tehakse (jahud, tangud, püül).

Sügis käes. Lehed langevad, pääsukesed, kured ja teised linnud ära läinud. Loomad ja putukad. Marjul. Kartuli võtmine.

Kuidas rukis ületalve elab. Talu ja selle sissesead. Maja, rehealune, laut, saun jne. Põllutööriistad. Koduloomad.

Hobune — inimese abiline (sõitmine, sõiduriistad, hobuseriistad). Lehm — laste ja vanade toitja (lüpsmine, piim, või ja juust). Lammas —

meie soendaja. Kits — vaesemehe lehm. Siga — tuhnija ja kõiksööja. Koer — ustav vahimees ja karjahoidja. Kass — hiirekütt. Kodulinnud. Kana — siblijalg. Part — elav lootsik veel. Tui — teraotsija. Ani.

Talve tulek. Lumi. Jää. Uisutee. Kelk. Tuisk. Tööd talvel kodus ja väljal. (Vill, ketramine, lõng, kudumine, riie).

Meeste tööd: Kütte valmistamine, vedu jne.

Jõulud. Æg. Kell, tund, minut, päev. — Linnud, loomad, putukad talvel. Varblane, leevikene, vares, harakas jne.

Kevade käes. Päike soendab. Lumi sulab. Jääminek. Lindude tagasitulek. Kuldnokk, kägu, löoke jne, Lilled: külmalill, võiilill, tulikas. Kevadised aiatööd. Pungade puhkemine. Lihavõtted. Munade värvimine. Kiiged. Kevadised põllutööd. Kündmine. Külvamine. Kartulite panemine. Mets kevadel. Aed kevadel.

Tervishoiu algmõisted. Jalgade pühkimine. Käte pesemine. Küüned. Ihu puhtus. Öhu puhtus. Haigused. Riiete puhtus. Külmetamine (palav keha ja külm jook). Sügelised. Suu puhtus. Hammaste puhastamine.

2. õppeaasta, 4 tundi nädalas.

Kodu. Küla. Linnajagu. Tänavad.

Mälestused suvest. Sõnniku vedamine. Heina tegemine. Ristikhein. Suplemine. Kalapüük. Vähjapüük. Paat. Öng. Vedel. Vörk. Mörd. Kaev. Tiik. Järv. Jõgi. Kaldad. Jooks. Kalad. Haug. Ahven. Räim. — Mälestused karjaskäimisest.

Kuidas päikene käib? Ilmakaared. Hommik. Lõuna. Öhtu. Päev ja öö. Kuidas see tekkib. Aja mõõtmine: nädalad, kuud, aastad.

Sügis. Ilmad. Päikene. Temperatuuri mõõtmine. Loodus sügisel. Marjul käimine. Marjade hoidmine. Mustikad. Jõhvikad. Palukad. Pihlakmarjad. Pähkjad. Seened (Kõik seemned ei kõlba süüa).

Juurevilja aed. Kapsad. Porgandid, Kaalikad. Peetid. (Nende hoidmine).

Turg linnas. Toiduainete müümise puhtus. Liha. Leib. Piim.

Talv. Kuidas riidet valmistatakse. (Villane, linane riie). Rätsepp. Töö ja riistad. Kingsepp. Töö ja riistad.

Metsaraiumine. Puuparvetamine. Mets ja metsavaht. Puuturg. Lauavabrik. Ohaspuud: kuusk, mänd, kadak. Lauavabrik. Palgid. Tarbepuud.

Loomad: Jänes. Orav. Hunt. Rebane. Loomade värvi muutmise talvel. Karu. Siil. Talveuni loomade juures. Linnud: teder, rähn.

Puusepp. Laudsepp. Nende töö ja riistad.

Sepp. Pagar. Kaupmehe juures (poodis), Aptek. Tuletõrjujad. Tulekahju.

Kevade tulek. Puude lehteminek. Kask. Mahlalaskmine. Paju. „Paju pill“. „Pasun“. Lepp. Pärnpuu. Linnud. Kägu. Kurg. Ööpik. Lööke. Kuldnokk. Pääsuke — ehitusmeister.

Suviste pühad. Kevade aasal. Jaanj päev. Jaanituli. Surnuaia püha. Varsakabjad. Kullerkupud. Kanavarvad. Ellerhein. Jaaniuss. Mesilased ja nende riik. Sipelgad.

Kevadised tööd aias: Puude istutamine. Pookimine. Öilmete korjamine ja nende kuivatamine tervise ja joogi otstarbel. Kumelid. Pärna öilmed. Hoolitsemine taimede ja loomade eest.

Tervishoiu alalt. Külgehakkavad haigused. Toitmisest. Närimine. Toit ja toidu tähtsus.

3. õppeaasta, 4 tundi nädalas.

Päikese, päevatee. Taevavõlv. Videvik. Koit. Vari. Sihijamine. Ilmakaarte määramine. Kompas. Põhjanael. Päevakell.

Plaani tegemine. Vähemate asjade plaanid, mis paberi peale mahuvad. Mõõt. Vähendatud mõõt. Koolituba. Kodutuba. Oue plaan. Aia plaan. Maja oma ümbrusega. Lähemad tänavad. Kirjeldus. Nende plaan sammude järele.

Maapind. Raudkivi ja tema lagumine. Liiv. Kruusa augul. Savi. Telliskivi. Paekivi. Paemurd. Lubjaahi. Lubi: kustutatud ja kustutamata. Krohvimine. Katsed. Muld. Põllupind. Mägi (tipp, kallas, selg). Org. Vesi. Vee aur õhus. Kaste. Pilved. Vihm. Lumi. Härmatis. Must vesi. Pehme, kalk vesi. Veetilga ringjooks.

Läte. Allikas. Oja. Jõgi. Kaldad. Jõesäng. Kosk. Voolus. Kaldate õonestamine. „Haua“ kohad. Tiik. Järv. Elu järves, jões ja tiigis. Taimed. Loomad. Vesi-läätsed, vesiroos, karihein. Järve soonemine.

Kõnts. Übaleht. Soo ja turvas. Turva lõikamine. Meri. Kõrge ja madal kallas. Lahe, saar, poolsaar. Neem. Väin, maakitsus. Soolane vesi. Ilmad. Tuul (siht, kiirus, jõud). Tuule tähtsus inimese elus ja looduses. Pilvitus. Äike.

Sügisese nähtused. Vilu tuul. Udu. Mets kolletab. Aasta ajad. Pööri-päevad.

Talv. Esimene lumi. Tuisatud teed. Torm. Sula ja tuhkjas lumi. Hanged. Virmalised.

Kevad. Taevas kõrge ja sinine. Tuul pehme. Pungad puhkevad. Mets hiirekõrvul. Veed lahti.

Suvel. Kuum ilm. Õhk virvendab. Päikene. Äikese ilm. Põud. Kalender. Küünla päev. Jüri päev. Mardi päev. Jaani päev. Vastla j. t. tähtsad päevad.

Ümbruse elanikud, nende töö ja kombed. Usk. Arv. Keelemurre. Riided. Töö ja kauplemine. Teed, mis kodukohast välja viivad. Elatanud puud. Haua ristid. Vanad riistad. Kantsid. Ajaloolised teated. Varemud. Kivid.

Maapinna kultuuriline tarvitamine. (Põld. Heinamaa) Lausikmaa. Kiltmaa, madalik. Mäeküngas, Kodukoha plaan.

Kihelkond. Linn. Maakond. Selle piirid. Maapinna kuju ja mis seal on. Vallad, külad. Töö ja tegevus. Vaimline arenemine. Seltsid. Ühisettevõtted. Koolid. Kirikud. Haigemajad.

Liikumise abinõud. Laev. Sadam. Teedest: külavahe tee, maantee. Sõiduriistad. Voorimees. Auto. Aeroplaan. Kirjakandja. Post. Aadress. Telegraaf. Telefon. Ajaleht. Kuulutus. Kuulutuse tulp. Teatris. Kinos.

Ümbruse tähtsamad isikud. Teated ajaloost ja muinasjuttudest. Kangelased. Suur Tõll. Kalevipoeg. Kaval Hans. Rahvas. Riik.

Tervishoiu alalt: külgehakkavad haigused. Alkohol.

Eesti keele õppekava.

1. õppeaasta, 6 tundi nädalas.

1. Kõneharjutused. Ilulugemise- ja kirjutamiseõpetuse algaste. Üksikute sõnade ja lühikeste lausete lugemine ja kirjutamine. Lastearusaamise-kohaste lühikeste tükide lugemine. Loetud tüki sisu jutustamine küsimuste najal. Jutustamine loetud aine põhjal. Kergete luuletuste päheõppimine õpetaja abiga. Muinasjuttude vestamine.

2. Kergete sõnade, lausete ja lugemistükkide ära kirjutamine seinatahvliilt ja raamatust. Tähtsamad kirja vahemärgid. Kahe tähe kirjutamine. Suure algtähe tarvitamine kõne algul, punkti järel ja pärisnimedes. Nägemis- ja kuulde-diktaat. (kõige lihtsamad tuttavad sõnad).

2. õppeaasta, 6 tundi nädalas.

1. Korraliku ja arusaamisega lugemise harjutamine laste mõistusekohaste jutustuste, muinasjuttude, luuletuste, valmide ja müüde najal. Loetud tüki sisu jutustamine küsimuste varal ja ilma küsimusteta. Jutus-

tamine läbiloetud aine põhjal ja piltide järele. Kergete luuletuste päheõppimine õpetaja abil ja iseseisvalt.

2. Häälikute välted ja nende kujutamine kirjas. K, p, t sõna algul. Loetud tüki ära kirjutamine. Nägemis- ja kuulde-diktaat. vabad tööd ja vastuste kokkuseadmine antud küsimuste peale.

3. õppeaasta, 6 tundi nädalas.

1. Korraliku arusaamisega ja mõnuga lugemise harjutamine mitmet liiki tükkide varal, kusjuures enne seda tarvidust mööda seletusi antakse. Loetud tüki sisu jutustamine. Jutuajamine läbiloetud aine põhjal. Luuletuste päheõppimine.

2. Sõnatõugude tegelik äratundmine. Tutvustamine (tegelik) pööramisega ja käänamisega. Alus ja ütlus. Ära kirjutamine. Nägemis- ja kuulde-diktaat. Lühikeste tükkide ümberjutustamine kirjalikult. Vabad tööd. Lihtsamad/ kirjad.

4. õppeaasta, 5 tundi nädalas.

1. Mitmesuguse sisuga tükkide lugemine arusaamise ja mõnuga. Loetud tüki sisu jutustamine. Luuletuste päheõppimine. Muinasjutud. Fählmanni müütosed.

2. Selle kordamine, mis grammatikast varem läbi on võetud. Sõnade käänamine ja pööramine, kusjuures tähelepanu sõna tüvede muutmise peale juhitakse, niipalju kui see õigekirjutuse pärast tarvilik on. Kokkupandud lause. Kirja vahemärkide tarvitamine. Diktaat. Loetud tüki kirjalik ümberjutustamine ja lühikeste mõttearenduste ning kirjade kokkuseadmine antud või enese valitud ainete üle.

5. õppeaasta, 4 tundi nädalas.

1. Kunst- ja rahva-luule alalt võetud tükkide, tervete lühikeste kirjandustoodete ehk nende osade lugemine ühes nende sisu jutustamisega ja nende mõtte ning kava äratähendamisega.

Kalevipoja ja Kalevala lugemine. Suur Tõll. Eesti muinaskangelased. Kalevipojast tähtsamate kohtade päheõppimine.

2. Õigekirjutuse reeglite kordamine ja kokkuvõtmine. Etteütlused. Ümberjutustamised. Kirjalikud mõtteavaldused (jutustavad) antud ainete põhjal ja vabalt.

6. õppeaasta, 4 tundi nädalas.

1. Parema rahvaluule lugemine ning arutamine ühes rahva elu-olu ning usuliste arvamiste seletamisega kui ka rahvaluule iseäralduste selgitamisega. Teadete andmine tähtsamate kirjanikkude (F. R. Kreutzvaldi, J. V. Jannseni, L. Koidula, M. Veske, A. Reinvaldi, J. Kunderi, C. R. Jakobsoni, J. Pärna, J. Hurti) elu ja kirjanduslise tegevuse kohta, nende tähtsamate tööde lugemine. Kreutzvald: „Paar sammukest rändamise teed“, Kunderi muinasjutud, Koidula: „Säärane mulk“ ja laulud, J. Pärn: „Oma tuba, oma luba“, Veske laulud.

2. Lühikese sõnaõpetuse süstemaatiline kokkuvõte. Loetud toodete sisu kirjalik harutusele võtmine. Jutustavat ja kirjeldavat laadi vabad tööd.

7. õppeaasta, 4 tundi nädalas.

1. Kirjandustoodete lugemine ja arutamine võimalikult ajaloolises järjekorras. Autorite elukäigu ning nende tähenduse tutvustamine. Näited kirjanduse vana ajajärgu esitajate tödest (Georg Mülleri — „Jutlus katkust“). Näited esimeste ilmaliku kirjanduse esitajate tödest. (O. V. Masingi jutud väljavalikus, J. V. Jannseni—„Üus variseer“, „Maatargad“, „Nurme Liisa“). Rahvusliku kirjanduse esitajad. Uuemad kirjanikud; (J. Bergman, Jakob Liiv, E. Bornhöhe, A. Saal, Jakob Tamm, A. Kitzberg, Ed. Vilde, E. Peterson, A. Haava, K. E. Sööt, Joh. Liiv, G. Suits, E. Enno,

A. Kallas, V. Grünthal, M. Metsanurk, O. Luts, Fr. Mihkelson) ja nende paremate tööde lugemine.

2. Lühikese lauseõpetuse süstemaatiline kokkuvõte ühes lahutus-harjutusega. Õigekirjutuse määruste kokkuvõte. Sõnade tuletamine (peajoontes). Kirjalikud tööd kirjandusliste teemade peale ja tegelise iseloomuga (kirjad, ärikirjad, aruanded, teadaanded, lepingud, protokollid, palvekirjad j. n. e.).

3. Algaimed esteetikast.

Laulmise õppekava.

1. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

Hääle sünnitamine. Üksikute helide harjutamine (intoneerimine) laste hääleulatuses piirides. Laulukesed ja harjutused esiteks 1—5 heli-astme ja pärastpoolse oktavi ulatuses. Laulumängukesed kõige lihtsamate ja kergemate viisikestega.

2. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

Laulukesed ja harjutused duur- ja moll-heliredeli ulatuses ilma modulatsioonita. Helide nimed. Duur ja moll toonika kolmkõla ja heliredeli laulmine. Laulumängud.

3. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

Hääleulatuses laiendamine (ülespoole e-ni ja allapoole b-ni) vähe raskemad ühehäälsed laulud (modulatsioon mitte üle 1. astme suguluse) ja üleminek kahehäälsete peale. Kahehäälsus peaaesjalikult paralleel häältekäigus. Helide vältuse ja kõrguse äratähendamine nootide abil noodi joonestikul. Esialgsed harjutused nootide järele laulmises.

4. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

Kahehäälsed laulud vaheldava häältekäigu ja rütmiga. Pool- ja tervetoon; kõrgendamise, alandamise ja keelamise märk. Kaksik- ja kolmikmoot; liht- ja liittaktid ($\frac{2}{4}$, $\frac{4}{4}$, $\frac{3}{4}$ ja $\frac{6}{8}$). Eeltakt. Rütmi harjutused. Muusikaline diktaat (algaste). Dünaamilised märgid. Liitmise märk (vibu). Punkteeritud noodid, fermaate. Laulukeste ja harjutuste laulmine nootide abil.

5. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

Duur-heliredeli ehitus (tetrachordid) ja tema peastmed. Moll heliredel (parallelism). C-duur, e-duur, f-duur; a-moll, e-moll ja d-moll. Intervallid terz, sekund, kvint ja sekst (suured, väikesed ja puhtad). Rütmiline ja meloodiline diktaat läbivõetud intervallide piirides. Kahehäälsed laulud ja harjutused nimetatud helitõugudes.

6. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

Kolmkõlad peastmetel ja nende ümberpöörded. D-, a-, e-, b-, es- ja as-duur ja nende duuride paralleel mollid. Läbivõetud intervallide kordamine. Intervallid; kvart, oktav, septim. Vähendatud, suurendatud ja ülemäärsed intervallid ja nende lahendamine. Dominantseptakkord. Segamöödud ($\frac{5}{4}$ ja $\frac{7}{4}$). Süngoopid. Tempo äramääramise sõnad. Bassi võti.

7. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

Kõige läbivõetud aine kordamine, süvendamine, täiendamine ja kokkuvõtte lühikeseks muusika teooria kursuseks. Lühikesed teated muusika ajaloost.

Õpilaste koor.

Peale klassi lauluõpetuse on tarvilik korraldada õpilastest klassidevaheline koolilaulukoor. Koori harjutustel seletatakse muu seas käsilole-

vate laulude meloodilist, rütmilist ja harmoonilist kokkuseadu ja tehtakse muusikaajaloolisi ja esteetilisi märkusi.

Võimlemise õppekava.

1. õppeaasta, 2 tundi (4 pooltundi) nädalas.

Lihtsamad liikumise mängud. Korrapidamise tarbe selgitus ja korrapidamise harjutus esiteks mängul, siis teistel harjutustel.

Algastmelised vabad harjutused.

Elementaarsed tasakaalu- ja koordinatsiooni harjutused. Vabalt hingamise harjutused, igasuguste liigutuste, käigu ja jooksu harjutused (aasta lõpu poole kestvus-jooks mitte üle $1\frac{1}{2}$ minuti tütarlastel, 1 minuti poeglastel). Hüpped koha peal. Käimine ja jooksmine muusika või laulu saatel rütmi tunde arendamiseks.

Viskeharjutused, enne hernekohtikestega, siis väikeste pallidega, mõlemaid käsa ühepalju harjutades.

2. õppeaasta, 2 tundi (4 pooltundi) nädalas.

Mängud natuke keerulisemate seadlustega kui eelmises klassis.

Kerged korraharjutused, marsid. Igakülgsed vabad harjutused.

Tasakaaluharjutused (pink, tasakaalupuu).

Korrigeerivad harjutused, iseäranis selja ja kõhu musklite jaoks.

Viskharjutused märki.

Vastupidavuse harjutused (mängudes). Jooks (aasta lõpul tütarlastel 1 minut, poeglastel $1\frac{1}{2}$ min.).

Kaugushüpped hooga ja hoota. Hüpped koha peal. Rütmilised harjutused muusika või laulu saatel.

3. õppeaasta, 2 tundi (4 pooltundi) nädalas.

Mängud. Korraharjutused ja marsid. Igakülgsed vabad harjutused.

Tasakaaluharjutused (vabad ja riistadel).

Korrigeerivad harjutused, mille sihiks selja sirgeks tegemine, selgroo tasakaalus hoidmine, vaheliha ja kopsude väljaarendamine.

Möödukad telinguharjutused.

Ronimine, kaugus- ja kõrgushüpped ja jooksuharjutused tempo kiirendamisega. Vältus kuni $1\frac{1}{2}$ min. tütarlastele ja 2 min. poeglastele.

Hingamisharjutused. Viskeharjutused mõlema käega silmamõõdu ja lihastunde väljaarendamiseks; vastupanemise harjutused.

Rütmilised harjutused muusika või laulu saatel.

4. õppeaasta, 2 tundi (4 pooltundi) nädalas.

Mängud. Raskemad korraharjutused, marsid. Vabad harjutused.

Tasakaalu ja hingamise harjutused. Kergemad ja lihtsamad harjutused telingutel.

Jooks ja hüpped. Visk- ja võitlusharjutused. Rütmilised harjutused muusika ja laulu saatel.

5. õppeaasta, 2 tundi (4 pooltundi) nädalas.

Võistlusmängud. Korraharjutused.

Eelmise klassi harjutuste kordamine, kus juures suuremat rõhku täpipealsuse ja vormipuhutuse peale pannakse ja tarbekorral harjutused kiiremas tempos ehk raskemas algseisus korratakse.

Kepi ja nuiharjutused. Raskemad tasakaaluharjutused.

Jooks ja hüpped. Suuremat rõhku pannakse vormi, kui saavutuste peale. Rütmilised harjutused muusika ja laulu saatel.

6. ja 7. õppeaasta, 2 tundi (4 pooltundi) nädalas.

Eelmiste klasside harjutuste kordamine, pikema kestvuse ja suurema kiiruse ning täpipealsusega.

Kestvusjooks aasta lõpul mitte üle 2 minuti tütarlastel ja 2¹/₂ min. poeglastel.

Rütmilised harjutused muusika ja laulu saatel. Stiliseeritud rahvuslised tantsud ja ringmängud.

Käsitöö õppekava.

1. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

Üleminek koduelust koolielusse. Asjade ja sündmuste vaatlemine laste elust ja nende lähemast ümbruskonnast, vastuvõetud ja läbitõotatud materjaali väljendamine kujundamise abil: modelleerimine, joonistamine, tikkudega vormimine, paberi voltimine, tikkude panemine, tahvlikeste panemine, herneste panemine, väljalõikamine n. n. e.

2. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

Esimese õppeaasta tööde jätkamine laiema alusel. Tööd paberiga: mõõtmine, joontetõmbamine, planimeetriliste vormide joonistamine, jaotamine ja väljalõikamine valgest ja värvilisest paberist, nende tarvitamine kleepimise abil pindade kaunistamiseks põhivormide alusel, ilu, elu ja matemaatika vorme kujutades. Tööd mitmevärvilise kartoniga, millel õppeainete õpetamisel praktiline tähendus võib olla.

Näputöö (tütarlastele). Kudumine kahel vardal; kanevaa lapp pistete jaoks. Kudumine varrastel; pahema ja parema silma tundma õppimine. Sukk. Vahetööna käsitöökott, leivarätik, tolmulapp kammikott jne. värvilise väljaõmmelusega.

3. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

Raskemad tööd selsamal alusel. Kergemad papitööd. Pinnad: üksikud, ühendatud. Kehad: loodiskülgedega, kaldkülgedega. Tarbeasjad, õppeabinõud.

Näputöö. Paikamine. Pilu palistus. Rist- ja madalpiste harjutamine. Padjapöör ehk käterätt.

4. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

Raskemad pinna- ja kohatööd. Ümargused asjad (lahtised, kinnised), milles ühendatud on mitmesugused küljed (loodis, kaalus ja kallakil, õgvajoonelised ja kõverjoonelised), kuhikutaolised kehad. Tarbeasjad ja õppeabinõud. — Kergemad noa puutööd.

Näputöö. Labase ja toimse riide nõelumine. Sõrmkinda kudumine kirjaga. Särk.

5. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

Suuremad ja raskemad asjad rohkearvuliste osadega, kõik tehnikad ja tööviisid iseseisvalt teadvusega võetud, kõik äranägemised olude järele omavalitud asjade valmistamises ära kasutatud. Noa puutööd.

Näputöö. Pesulõigete joonistamine. Pilutööd. Märkimine.

6. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

Metalltööd: tööd traadiga valgest vasest, raudplekiga, plekiga valgest vasest. Jootmine lambi peal, viilimine, ihumine, poleerimine, jootmine jootahamriga süteahju tarvitusel, tagumine, lõikamine. Geomeetriliste vormide kujutamise, tarbeasjad, õppeabinõud. Puutöö nikerdus sae abil.

Näputöö. Aluspihik. Kuub ehk lihtne bluus.

7. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

Tööd vitrauaga (puurimine, needimine, silumine). Raskemad ja keerulisemad harjutused traadi ja pleki väänamises ja paenutamises, kruvide ja mutrite lõikamises. Suuremad ja peenemad tööd kõikide materjalidega iseseisvalt ja võimalikult oma väljavaliiku järele. Tarbeasjad, õppeabinõud.

Näputöö. Heegeldamine. Tikandus. Lihtne suvikleit.

Joonistamise, voolimise ja ilukirja õppekava.

1. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

Kerged joonistuskatsed. Joonistusabinõude tarvitamine. Joonistamine mälestuse ja ettekujutuse järele harilikku ja värviliste pliiatsitega ja kriitidega. Lihtsamate tarbeasjade joonistamine. — Asjade värvi tähelepänemine ja nende jäljendamine vesivärvidega (punane, sinine, kollane).

Lihtsamate asjade voolimine.

2. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

Joonistamine märkamise, mälestuse, ettekujutuse ja otsekohe asjade järele. Kontuurjoonistuste katmine vesivärvidega. Harjutused pinsliga ilma kontuurita. Põhivärvid ja segatud värvid. Lihtsate tasapinnaliste asjade joonistamine. Nelinurk, kolmnurk, paljunurk, sõõr, ellips, munakuju ja nendest tuletatavad asjad: krihvlitahvel, redel, malelaud, lipud, maja ots, toru, tärnikujud, õun, taldrik, tunnikell, rippuv lukk, kurk, tammetõru, lusikas jne. Eesti laadi kirjad. — Liikumise ülestähendamine joonekeste abil. — Illustreerimine. — Ilustuste valmistamine värviliste paberilõigete abil.

Voolimine mänguasjade, aia- ja puuvilja järele.

3. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

Joonistamine ja värviga katmine nagu eelmises klassis. Tarbeasjade joonistamine (nagu: labidas, saag, kirves, sirp, käärid, mandoliin jne.). Varjutamine pliiatsiga ja vesivärvidega. Lihtsad taimelehed. Värvide trehvimine mitmevärviliste riidetükkide, sügislehtede ja linnusulgede järele. Ilustuskavandid. Lihtne Eesti laadi kirjamine.

Mänguasjade, tarberiistade, aia- ja puuviljade, seente jne. voolimine ja värvimine looduse järele.

Ilukiri. Kirjutamise peareeglid. Harjutused. Käekirja ravitsemine.

4. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

Näitlik perspektiiv. Õgvajoonelised tasapinnad perspektiivis. Mitme-pinnalised asjad. Lihtsamate asjade joonistamine vabas õhus (püstaed, tänav, tee, maja). Lihtne maastik. Asjade kaunistamine tärke- jne. kirjadega. Silueti lõikamine. Stilisatsiooni harjutused pliiatsi tush'i ning vesivärvidega. — Kunstitööde vaatlemine. — Erikalduvusega õpilastel voolimistööde jätkamine.

5. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

Elementaarne perspektiivi õpetus. Kõverjoonelised kujud. Hõõrikud ja ümarikud kehad (toop, ämber, trumm, lähker, ratas, kera, potid, vaasid jm.). Valgus ja vari. Keerulisemate asjade joonistamine (lilleline vaas, pott lillega, tool, vanker). Asjade krupid. — Stiliseerimise harjutused. Tööde analüüs. — Väljasõidud loodusesse. — Maastik. — Rutulik joonistamine.

Voolimine nagu eelmises klassis.

6. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

Raskemate asjade, kruppide, maastikkude joonistamine. Gipsi mudel. Täistopitud loomad ja linnud. — Rutulik joonistamine. — Stiililiste asjade analüüs. Kunstitööde vaatlemine. Väljasõidud loodusesse ja muuseumidesse. Projektsiooni mõiste.

Voolimine nagu eelmises klassis.

7. õppeaasta, 3 tundi nädalas.

Läbivõetud aine laiendamine ja süvendamine. Elav mudel. Sissejuhatus stiilõpetusesse ja kunstiajalosse. Eesti laadist.

Geomeetrilise ja tehnilise joonistamise abinõud, tähtsamad reeglid ja võtted. Praktilise tähtsusega tööd ühenduses teiste õppeainetega.

Matemaatika õppekava.

1. õppeaasta, 4 tundi nädalas.

Arvud ja konkreetsete asjade lugemine salkade viisi. Arvud. Nende nimetamine ja kirjutamine. Tehted arvudega 10 ja 20 piires. Ülesanded tõelikust elust. Konkreetne tutvumine mõnede mõõtudega ja rahadega. Tehted kümnelistega. Tutvumine lihtsate murdudega, näit., $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$ jm. Arvu tähendamine tähe abil, näit. x. küsimuse märgi asemel.

2. õppeaasta, 6 tundi nädalas.

1. Arvuteadus. Arvude kirjutamine kümne süsteemis. Neli põhitehet täisarvudega 100 piires. Kasvatamise tabel. Tehted täissadadega 1000 piires. Tutvuse laiendamine meetri ja teiste mõõtudega. Mõõdud ja mõõtmine. Lihtsamate murdude tutvuse laiendamine. Tähe tarvitamine harjutuses otsitava arvu asemel. Harjutused ja ülesanded.

2. Geomeetria eelkursus. Õgev ja kõver joon. Õgva joone tõmbamine ja tähitsemine. Õgva joone lood. Nurklaud. Kantlaud. Kompas. Keskpäevajoon. Õgva joone pikkus. Õgvikute võrdlemine. Kaugus. Mõõdud ja mõõtmine. Mõõtpuu. Siir ja sõõr. Mall. Kaared ja nende mõõtmine. Kraad. Nurk. Nurkade võrdlemine ja mõõtmine. Täisnurk. Ristjoon. Nurkade liigid. Nurkade mõõtmine väljal.

3. õppeaasta, 6 tundi nädalas.

1. Arvuteadus. Arvude nummeratsioon. Nummeratsiooni laiendamine paremale poole ühest kuni 0,001. Täisarvude ja kümnendmurdude liitmine ja lahutamine. Resultaatide muutvuse seadused. Täisarvude kasvatamine ja jagamine. Ülesanded protsentidest. Meetri mõõdistik (peale ruumi mõõtude) Meetri mõõtude alandamine ja ülendamine. Lihtsamad võrrandid. Pinna suuruse arvamine.

2: Geomeetria eelkursus. Kõrvi-jooned ja nende joonistamine. Kolmnurk. Kolmnurga liigid. Kolmnurkade võrdumine. Nurkade summa. Täisnurkne kolmnurk. Alus ja kõrgus. Kolmnurkade joonistamine. Mõõtmised väljal kolmnurkade abil. Nelinurk. Kõrvikülgne. Kõrvikülgse liigid. Paljunurgad. Ühtlane paljunurk. Ruutpaber. Pinnasuurus. Pinnamõõdud. Täisnurgelise, ruudu, kõrvikülgse, kolmnurga, trapeetsi, paljunurga pinnaarvamine. Põllupinna mõõtmine. Ülesanded. Kolmnurkade taolus.

4. õppeaasta, 5 tundi nädalas.

1. Arvuteadus. Matemaatilised suurused ja nende mõõtmine. Kodumaal tarvitavad mõõdud, nende võrdlemine meetri mõõtudega. Ülesanded, milledes ette tulevad ka mitmenimelised arvud. Tehted lihtsamate harilikkude murdudega. Kümnendmurdude kursus. Ruumi suuruse arvamine. Keerulisem x. leidmine arvilisest võrrandist. Lihtsamad võrrandid ülesannete arvamise toeks.

2. Geomeetria eelkursus. Kandelised kehad. Keha. Pind. Tasapind. Sambad. Kahetahulised nurgad. Kõrvikandeline. Kandik. Kogus. Kogusemõõdud. Koguse arvamine. Püramiidid. Hõõrikud. Kehad. Hõõrsammas. Kuhik. Kera. Graafikud. Koordinaadid. Sümmeetria Sümmeetria õgva joone suhtes ja punkti suhtes. Loodimine.

5. õppeaasta, 6 tundi nädalas.

1. Arvuteadus. Arvude jagatavus. Jagatavuse tunnused (arvudele 2, 5, 4, 25, 3, 9, 10, 8, 125). Arvude algteguriteks lahutamine. Arvude ühine kõige suurem jagaja ja ühine kõige vähem jagatav. Lihtmurdude kursus. Lihtmurdude kümnendmurdudeks muutmine ja ümberpöördud. Tutvumine jätkuliste murdudega. Ligikaudsed arvamisid.

2. Geomeetria. Keha, pind, joon, punkt. Geomeetrilised kujud.

Geomeetria ja tema jaod. Õgev joond. Õgvikud. Nurk. Nurkade iseäralised liigid. Geomeetrilised laused. Nurkade mõõtmine. Paljunurgad. Kolmnurk. Kolmnurga külgede vastastikune olenemine. Kolmnurga liigid. Kolmnurkade võrdvus. Kolmnurkade külgede ja nurkade mõned vahekorrad. Ristjoon ja kaldjoon. Geomeetrilised kohad. Nende tarvitamine ülesannete arendamisel. Kujutusülesannete arendamine. Praktiline geomeetria: joonte tähitsemine, mõõtmised väljal. Kujutusülesannete arendamine väljal. Kõrvijooned. Joonte kõrvituduse tunnused. Kõrvikülgedega ja vastastiku-risti külgedega nurgad. Nurkade summa kolmnurgas. Ühtlased paljunurgad. Nurkade summa paljunurgas. Kõrvikülgne ja trapeets. Kõrvijoonte läbilõikamine teiste õgvate joontega. Paljunurkade pinna mõõtmine. Kujude moondamine ja tükeldamine.

6. õppeaasta, 6 tundi nädalas.

1. Algebra eelkursus. Aritmeetika kordamine ülesannete abil ja süvendamine kohalikkude nõuete järele. Ülesanded vekslitest. Proportsioonid ja täiendavad harjutused proportsionaalsest jagamisest. Astme ja juure leidmine. Ligikaudsed arvamised. Ülesannete lahendamine üldisel kujul. Algebraalne sümbolika. Algebraaliste avalduste teisendamine. Lihtsamad esimese astme võrrendid ühe tundmatuga.

2. Geomeetria. Kujude taolus. Õgvikute vahekorra leidmine. Ühismõõduta õgvikud. Vahekordühtlased õgvikud. Taolus. Kolmnurkade taoluse tunnused. Taoliste kolmnurkade omadused. Paljunurkade taolus. Täisnurkse kolmnurga omadused. Praktiline geom. Nurkade mõõtmine ja kujutamine väljal. Vähendatud mõõt. Kõrvijoonte tõmbamine väljal. Tarvilised riistad. Ülesannete arendamine väljal kolmnurkade taoluse alusel. Plaanide joonistamine maatüki järele. Kaardid. Nende mõõt. Kaartide tarvitamine. Siir ja punkt. Siir ja õgev joon. Siir ja nurk. Kaarte mõõtmine. Siir ja siir. Siir ja paljunurk. Siiru pikkuse arvamine. Sööri pinna arvamine. Praktilised ülesanded.

7. õppeaasta, 6 tundi nädalas.

1. Algebra eelkursus. Tehted suhteliste arvudega. Tehted ühis- ja hulkliigetega. Hulkliikme algteguriteks lahutamine (lihtsamad juhused). Murrud. Proportsioonid. Esimese astme võrrandid ühe ja mitme tundmatuga. Suuruste olenevuse kujutamine koordinaatide süsteemis. Teise astme võrrandus. Logaritmid. Arvamine logaritmidega.

2. Geomeetria. Stereomeetria. Õgev joon ja tasapind. Projektioonid. Tasapind ja tasapind. Kandelised kehad. Sambad. Kõrvikandelised omadused. Püramiid. Lõigete omadused. Ühtlased paljunurgad. Hõörkehad. Püst hõörsambas. Kuhik. Lõigete omadused. Kera. Lõigete omadused. Kera osad. Kehapinna arvamine. Samba pind. Hõörsamba pind. Püramiidi ja kuhiku pind. Tõmbi püramiidi ja tõmbi kuhiku pind. Kera pind. Kogus. Mõõdud. Kõrvitahuse koguse arvamine. Samba koguse arvamine. Hõörsamba koguse arvamine. Gavalieri seadus. Püramiidi, kuhiku, tõmbi püramiidi, tõmbi kuhiku, kera koguse arvamine. Praktiline geomeetria. Kauguse mõõtmine kaldpinnal. Loodimine. Ülesanded. Graafiline suuruste kujutamine. Suuruste mõõtmine. Arv ja suurus. Graafiline kujutus ja suurus. Matemaatika ja igapäevase elu tarvidused.

Loodusloo ja füüsika õppekava.

4. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

1. Koduloomad. Lehm, lamm, kass, siga, kana. Väiksed loomad majas ja aias: kärbes, yhmauss, mutt, hiir. Looma ehitus, eluviis, ja asukoht võimaldavad loomale toitmise.

2. Taimed aias ja õues. Õunapuu, kirsipuu, marjapõõsad, uba, hernes, moon, päevalill, kartul, porgand, kaalikas, kapsas, piimnõges, taime kasvatus.

3. Inimese keha tähtsamad osad ja nende talitused. Tervise hoidmine.

4. Kehad ja nende kolm olekut. Kõige tähtsamad füüsikalised ja keemilised nähtused. Õhk, vesi, maa.

5. õppeaasta, 4 tundi nädalas.

1. Loomad niidul ja nurmel. Õite külalised. Sipelgas, lõoke ja teised linnud. Jänes. Taimede ja loomade hool järeltulijate eest.

2. Taimed niidul ja nurmel: pääsusilm, võilill, ristikhein, niiduheinad, rukis, kaer, tatar, lina, pajud. Taime ehitus ja elu. Rakud ja koed. Taime osad ja nende ülesanded. Seeme, juur, vars, õis, leht, vili.

3. Kehade üleüldised omadused. Õhk, tema omadused ja koosseis. Vesi, ta omadused ja koosseis. Maa. Mineraalid, kivistikud, muld. Tähtsamad metallid. Maa pinna muutumine.

6. õppeaasta, 6 tuudi nädalas.

1. Loomad metsas, soos ja vees. Pärdik. Põder. Rebane. Siil. Hülge. — Kägu, Ööpik. Part. — Konn. Rästik. — Haug. Silk. — Põuasitikas. — Vähk. — Ämblik. — Paeluss. — Konnakarp. Püdal. — Vamm. — Infuzooriad. — Loomade liigitamine.

2. Taimed metsas ja vees. Kask. Haab. Mänd. Maasikas. — Sõnajalg. — Põlldosi. Soosammal. — Sammalpoolikud. — Kuuseseen. Kärpseen. Tael. — Hallitusseened. Valge vesiroos. Pilliroog. Vesikiud. Bakteeriad ja nende tähtsus looduses. Tähtsamad võõramaa taimed. Taimede rändamine. — Taimede olenemine mulla pinna omadustest, õhuseisusest, valgusest. Taimede olenemine üksteisest. Taimede olenemine loomadest ja inimesest. Taimede liigid. Taimede määramine.

3. Keha ja aine. Ainete lagumine ja ühinemine. Keemilised ja füüsikalised nähtused. Ühendused ja segud, lihtained ja lihtained. Tähtsamad lihtained. Aatomid ja molekulid.

Aine püsivus. Hapnik. Vesinik. Lämmastik. Kloor. Soolhape. Väävel. Väävelhape. Keemiline kiri. Vosvor. Süsinik. Süsiniku ringkäik looduses. Põlemine. Leek. — Räni.

4. Füüsika eelkursus. — Soojus. Kehade paisumine. Temperatuuri mõõtmine. Soojuse hulk ja selle mõõtmine. Kaloor. Kehade soojuse mahutus. Sulanemine ja angumine. Sulanemise soojus. Keemine. Auramine ja veeldumine. Auramise soojus. Jahendus auramise tagajärjel. Aur; küllastud aur. Udu; kaste, härmatis, vihm, lumi, rahe. Soojuse laialdumine: edasianduvus; seganemine, kiirgamine. Tuuled.

Heli. Heli tekkimine. Heli laialdumine ja edasiandumine. Heli lained; võrdlemine vee laintega. Kõne ja kuuldetoru. Heli ja peegeldumine. Kaja. Heli kiirus. Heli tugevus. Tooni kõrgus ja selle olenevus keele ja vile pikkusest. Heli kõla ja kaaskõla (resonants). Puhk- ja keelpillid. Fonograaf ja grammofon.

Valgus. Valguse laialdumine ja selle kiirus. Varjud. Kuu- ja päikese varjutus. Valguse tegevuse ja valgustuse mõõtmine. Valguse peegeldumine tasa- ja kõverpinnalises peeglis. Pea- ja kõrvalteljed. Tulpunkt (fookus). Kujutused ja nende tekkimine. Helgiviskaja. Valguse paikumine. Valguse murdumine. Murdumine prismades ja läätsades. Nägemine, nägemise puudused ja nende parandamine. Prillid. Stereoskoop. Udupildi latern. Luupe. Teleskoop. Mikroskoop. Binookl. Valguse kiirte lahutamine. Spekter. Vikerkaar. Kehade värv ja selle mõju keha soojenemisel. Päevapildistus. Kinematograaf.

Vedelikud ja gaasid. Rõhu edasiandmine vedelikkudes. Ve-

deliku raskuse rõhumine. Ühendatud anumad. Arhimedese seadus ja selle järeldused. Erikaalu arvamine. Õhu raskus ja rõhumine. Rõhumise mõõtmine (atmosfäär). Baromeeter (ilmaklaas). Nähtused, mis seletatavad õhu rõhumisega. Õhu ja yee pumbad. Arhimedese seadus gaasides. Boyle-Mariotte seadus. Molekulaarsed jõud vedelikkudes, kindlates ja gaaskehades: märgumine, kohäsioocn ja adhäsioocn. Kapilaarsus.

7. õppeaasta, 6 tundi nädalas.

1. Inimese keha ehitus ja talitused. Kondikava. Lihaksed. Veri ja vere ringjooksu orgaanid. Hingamisorgaanid. Nõristusorgaanid. Närvikava. Elutingimused. Ihukate. Peavari. Tervishoid. Võitlus külgehakkavate haigustega. Suguelu. Alkoholism.

Loomade ehitus. Loomade liigitamine ja tähtsamate liikide esitajad. Loomade elutingimised mitmesugustel maadel ja mitmesugustel aegadel. Arenemisõpetus.

2. Taime koosseis. Ained, mis taimed mullast ja õhust omandavad. Elu ja muutused mullakorras. Maa harimine ja väetamine. Mitmesugused väetisained ja nende mõju taimede peale. Katsed ja katsepõllud. Viljavaheldus. Külvikord. Seemned, idanemine, külv. Taime vaenlased. Tööstusained.

3. Metallid. Naatrium ja kaalium. Keedusool, sooda, salpeetrid. Soolade aluste ja hapete vahekord. Kaltsium. Lubi. Gips. Magneesium, tsink, elavhõbe, hõbe, vask, kuld, plaatina. Alumiinium. Maarjajää. Savi ja savitööstus. Tina ja seatina. Raud. Orgaaniline keemia. Soogaas. Nafta. Taimekeha koosseis. Süsiveed. Tärklis. Suhkur. Käärimine. Piiritus. Äädikahape. Puu ja kivisõe destilleerimine kuivalt. Rasvad. Seep. Värvivid. Munavalge. Toiduained.

4. Füüsika eelkursus. Elekter ja magnetism. Öorumise elekter. Elektritüd kehade omadused. Juhid ja eraldajad. Elektroskoop. Elektri paigutus juhi pinnal ja üleminek teiste juhtide peale. Põnevus. Influent (mõju elekter). Elektrofoor ja elektri masinad. Säde. Kondensaator. Leideni riist. Chu elekter ja välk. Piksevarras. Loomulikud ja kunstlik magneet. Poolid (rabad). Magneedi jagamine. Induktsioon (mõju magnetism). Magneedi väli ja jõu joned. Maakera magnetism. Elektri vool. Galvaani elemendid. Voolu mõju magneedi nõela peale. Elektri takistus. Voolu tugevus. Voolu soojuline tegevus. Hõõglamp. Kaartuli. Kaitsekork. Elektrolüüs (voolu keemiline tegevus) ja selle tarvitamine. Elektromagneet ja selle tarvitamine: elektri kell, telegraaf. Induktsiooni voolud. Rumkorfi spiraal. Telefon.

Liikumine. Ühtlane liikumine. Inertsia seadus. Kiirus. Ühtlusetta liikumine. Kiirendus. Vaba kukkumine. Liidetud liikumine. Jõud. Jõudude liitmine ja lahutamine. Raskus. Raskuse punkt. Kehade kukkumine tühjas ruumis. Kehade tasakaal. Liikumine siirul. Kesktõmbe ja -tõuke jõud ja selle tarvitamine: separaator; regulaator; meevurr. Pendel ja selle tarvitamine. Jõud ja töö; nende mõõtmine.

Lihtsamad masinad ja nende tegelik tarvitamine. Kang (hoob). Plokk. Kaldpind. Kiil. Kruvi. Pöörvõll (vinn). Kaalud ja kaalumine; kaalude järeلكatsumine.

Aurumasinad, nende ehitus ja tegevus. Mootorid: nafta-, elektrimootor. Akkumolaator. Masinate võimsus ja selle mõõt. Põllutöömashinad ja riistad. ruumide valgustamine ja kütmine; elektri valgustuse sisesead; ahjud, keskküte.

Algmõisted energiast ja selle moondumisest.

Füüsikaliste mõõtude ülevaade.

Maadeteaduse õppekava.

4. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

1. Sissejuhatus. Maadeteadusliste põhimõistete kordamine ja ligem selgitamine, lähemast ümbrusest pealehakkates. Maadeteadusliste nähtuste põhjuste otsimine: maakera liikumine — päev ning öö, aastaajad, maa-vööd, päike, planeedid, kuud. Varjutamised. Vesi ja kuivmaa maakera pinnal. Kõrgustikud. Kliima, taimed, loomad. Inimene, rahvad, riigid.

2. Eestlased, nende asupaik ja selle üleüldised iseäraldused. Piirid. Läänemere lahed, väinad ja saared, kaldad, mäed, jõed, järved, sood, maapinna iseäraldused, põllumuld, metsad, loomad, elanikud ja nende tegevus. Maakonnad, linnad ja tähtsamad kihelkonnad.

3. Eestlaste naabrid: soomlased, rootslased, lätlased, venelased.

4. Lihtsamad maadeteaduslised ülesanded (kaardid, plaanid, reljeefid, mõõtmised, loodimised, tähelepanekud jne.).

5. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

1. Maakera sisemine kuumus ja sellega ühenduses olevad nähtused. Maapinna muutumine. Öhkkond, vesikond, elukond kui geoloogilised tegurid.

2. Euroopa ülevaade. Suurus, rannad, piirid, poolsaared, saared, maapind, jõed, järved, kliima, loodus, elanikud.

Tähtsamate riikide asukohad, maapind ja piirid, jõed, kliima, saadused, elanikud, rahva töö ja aineiline järg, rahvaharidus, usk, linnad, asumaad. Üksikud riigid: Soome, Rootsi, Norra, Daani, Hollandi, Belgia, Prantsusmaa, Hispaania, Portugaalia, Helveetsia, Itaalia, Balkani riigid, Ungari, Austria, Saksamaa, Poola, Leedu, Läti, Vene riigid, Inglismaa.

3. Tööd (katsed, tähelepanemised ja joonistamine).

6. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

1. Päikese süsteem. Päike. Planeedid. Kant-Laplase oletus. Astroonoomilised uurimisriistad. Tähed. Ilmaruum.

2. Aasia, Aafrika, Ameerika ja Austraalia.

Suurus, rannad, piirid, maapind, jõed, järved, kliima, loodus, rahvad, usk, tööstus, tähtsamad riigid, asumaad, linnad, saadused, mis rahvusvahelises kaupluses tähtsad on.

7. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

1. Maakihtidest ja lademetest. Kivistustest. Kodumaa geoloogilised süsteemid. Tähtsamad kodumaa maastiku-tüübid, kodumaa moräänmaastikud: Lõuna-Eesti kõrgustikud (Otepää ja Haanja kiltmaa), Põhja-Tartumaa drumlinid. Pandivere kõrgustik. Põhja-Eesti paekallas. Võrtsjärve, Emajõe ja Peipsi madalik. Sood ja kinnikasvavad järved. Lääne-Eesti madalik. Saared. Meri jne.

2. Kodumaa põhjalikum ülevaade.

Kodumaa seisukoht, suurus, piirid, meri, maapinna ehitus, ilmastik, jõed, järved, taimed, loomad, põllumuld ja looduslikud rikkused.

Elanikud, rahvus, usk, haridus, kultuuriline järg, riikline elu. Töö ja tegevusharud: põllutöö, karjakasvatus, aiatöö, metsaasjandus, turba-tööstus, põlev kivi, vabriku- ja käsitöö: tsemendi, tellis- ja potikivi tööstus, rauatööstus, masinateehitus, puutööstus, kiutööstus, kala- ja mereasjandus, laevaehitus, raudtee, supelus- ja suvitusasutused.

Ülevaade kodumaa geograafiliste tingimiste mõjust rahva elu peale, majandusline ja haridusline läbikäimine teiste riikidega. Tööd.

Ajaloo õppekava.

4. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

Sissejuhatus. Inimkonna võidukäik. Rahvaste pere. Eesti rahva elu- ja ajalugu.

Muistne aeg. Kodumaa ennemuistne aeg. Muinasaja leiud kodumaal (kiviaeg jne.). Muu maailm muistsel ajal.

Vana aeg. Kauged Idamaa rahvad. India ja Hiina. Assüüria ja Babiloon. Egiptlased. Foiniiklased. Israeli rahvas.

Kreeklased. Muistses Mükeneas ja Kreetaa saarel. Vanas Troojas. Sparta ja Ateena. Persia sõjad. Uuesti ülesehitatud Ateenas. Perikles ja tema tegevus. Kreekamaa langemine. Makedoonia ja Kreeka kultuuri laialilagunemine (hellenism).

Roomlased. Vanad roomlased. Maailma allaheitmine. Kreeka kultuur Rooma peale mõjumas. Vabariigi lagunemine ja keisrivalitsus. Rooma kultuur. Ristiusu laialilagunemine.

Suur rahvaste rändamine.

Eestlaste paganausu aeg. Soome-Ugri rahvaste rändamine. Eestlaste tulek Läänemere kaldale. Muistsete eestlaste majandusline ja vaimline kultuur. Eestlaste lähemad naabrid.

5. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

Ristiusu laialilagunemine Europas. Kiriku korraldus, kloostrid ja paavst. Ristiusk Kesk-Europas (Karl Suure ajajärk). Keisri ja paavsti vahekorid. Araablased. Muhamedi usk. Ristisõjad.

Ristiusk. Põhjamaadel. Sakslaste tulek Liivimaale. Esimesed piiskopid ja Mõõgavendade ordu. Valitsuse ja aadeli võim.

Keskaja lõpp. Riigid keskaja lõpul. Seisused ja linnad. Teadus. Kunstid. Leidused.

Uue aja lävel. Suured leidused. Uued voolud vaimuilmas.

Usupuhastuse ajajärk. Martin Luther. Karl V. ja paavstid. Inglismaa ja Prantsusmaa. Usupuhastus Eestimaal. Katoliku kirik võitluses. Rootsi aeg Eestimaal.

6. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

Piiramata ainuvalitsuse õitseage. Prantsusmaa. Louis XIV. Inglise mäss. Oliver Cromwell. Reformid Rootsis XVII. aastasajal. Karl XI. reformid Eestimaal. Põhja sõda. Peeter Suur ja Karl XII.

Valgustuse ajajärk. Newton. Voltaire ja Rousseau. Friedrich Suure aeg. Joosep II. aeg. Katarina II. aeg.

Rahvavalitsuse tõus. Rahvavalitsuse algus Inglismaal. Põhja Ameerika vabadussõda. Prantsuse suur revolutsioon. Napooleon. Eestimaa talurahva priius. Aleksander I ja Aleksander II.

Rahvusline ärkamisaeg. O. V. Masing, Fr. Fählmann, Fr. Kreutvald ja „Kalevipoeg“. Keelearendamine. Hornung, Ahrens ja Viedemann.

Saksa ja Ameerika. Saksa-Prantsuse sõda ja uue Saksa riigi sündimine. Ameerika ja Orja sõda.

Uuema aja leidused ja nende tagajärjed. Aur ja elekter. Muudatused tööstuse alal ja tööliste elus. Tööliste liikumine.

Uuema aja vaimline elu. Rahva haridustöö. Ühiskondlised eduavaldused. Venestamise ajajärk Eestis. Aleksander III.

Kõige uuem ajajärk. Suure ilmasõja algus ja selle käik. Vene revolutsioon. Lõuna-Eesti ja Põhja-Eesti ühendamine. Maapäev. Venemaa lagunemine. Saksa okupatsioon Eestis. Revolutsioon Kesk-Euroopas ja ilmasõja lõpp. Eesti Ajutine Valitsus. Asutav Kogu. Eesti Vabariik.

7. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

Muistne aeg. Kodumaa ennemuistne aeg. Muinasaja leiud kodumaal. Eestlaste paganausu aeg. Ühis Soome-Ugri aeg. Soome sugu rahvaste rändamine Läänemere kaldale. Muistne eestlaste majandusline ja vaimline kultuur. Eestlaste lähemad naabrid.

Ristiusu tulek Eestimaale. Sakslaste tulek Liivimaale. Esimesed piiskopid. Piiskop Albert. Mõõgavendade ordu. Vabadusvõitlus. Rahva allaheitmine. Pärissorjuse kordkorraline tekkimine, kujunemine.

Valitsus maal: ordo, peapiiskop, piiskopid, laenumehed, linnad.

Võimude omavaheline olukord. Riidud ja sõjad.

Kirik, kloostrid. Vaimu- ja usuelu.

Usupuhastuse ajajärk. Usupuhastus linnades ja maal. Ordu riigi lagunemine. Läänemere maad mitmesuguste valitsuste all.

Rootslased, daanlased Eestimaal, poolakad Liivimaal, venelased Tartus ja Virumaal.

Rootslased täiesti Eestimaa peremehed. Gustav Adolf. Piiramata ainuvalitsus Rootsimaal. Reformid Rootsimaal ja meil.

Põhja sõda ja selle tagajärjed. Pärissorjus jõuab kulminatsiooni punktile. Nähtused rahva vaimuelus.

Talurahva isiklik priius. Aleksander I. ja Aleksander II.

Rahvusline ärkamisaeg. O. V. Masing, Fr. Fählmann. Kreutzvald ja „Kalevipoeg“. Keele arendamine. Hornung. Ahrens ja Viedemann. Jannsen ja Jakobson.

Aleksander III. Venestamise aeg.

Uuema aja elu. Rahva haridustöö. Ühiskondlik elu ja edenemine. Kõige uuem ajajärk. Suure ilmasõja algus ja selle käik. Vene revolutsioon. Lõuna- ja Põhja-Eesti ühendamine. Maapäev. Venemaa langemine. Saksa okupatsioon Eestis. Revolutsioon Kesk Euroopas. Ilmasõja lõpp. Eesti Ajutine Valitsus. Asutav Kogu. Eesti Vabariik.

Kokkuvõtlik ülevaade üleüldisest ja Eesti ajaloost.

Ühiskondteaduse õppekava.

7. õppeaasta, 2 tundi nädalas.

Küla. Perekond kui ühiskonna algkujud. Mitmesugused ühiskonna kujud (perekond, hõimkond, suguharu, rahvas j. n. e.). Riik.

Isik ja ühiskond. Kogukond. Vald. Valla omavalitsus. Linn ja linna omavalitsus. Valla ja linna ametnikud. Kogukondlised asutused vallas ja linnas. Koolikorraldus. Koolikohustus. Koolivalitsus. Valla ja linna valimised. Maksud.

Maakonna omavalitsus. Maakonna ettevõtted. Koolid. Maakonna koolivalitsus. Haigemajad j. t. asutused. Maakonnavalitsuse üksikud osad.

Rahva suveräniteet. Eesti vabariik. Asutav Kogu. Seadusandlus. Põhiseadus. Vabariigi valitsus. Ministeeriumid. Riiklised asutused ja ettevõtted. Koolid. Kohus. Riigikaitse. Teed. Post. Telegraaf j. n. e.

Riigikodaniku õigused ja kohused. Valimised. Kohusetunne ja enesearmastus. Õigus ja seadused. Kodanlise- ja kaelakohtuõiguse mõiste. Alaealine, täisealine, õigusvõimeline, teguvõimeline, vastutusvõimeline isik. Lepingud. Testament.

Seaduste valmistamine. Töö ja kapital. Töö jactus. Kapitali vormid. Kasu ja kapitali kasvamine. Tööliste osavõtte kapitali kasvamisest ja kasust. Seaduste vahetus. Müümine. Hind ja väärtus.

Isiklik ja ühiskonna (ühingu, kogukonna, riigi) varandus. Isiklikud ja ühiskonna huvid.

Vene keele õppekava.

4. õppeaasta, 4 tundi nädalas.

Praktiline tutvumine Vene keelega tegelik-näitliku meetodi järele (tegevus, klassi- ja elutoa sisseseade, pildid jne.). Väljarääkimise harjutused. Lugemise- ja kirjutamiseõpetus. Üksikute sõnade, lausete ja lühikeste tükkide lugemine. Lihtne jutuaajamine. Kergete luuletuste päheõppimine õpetaja abiga.

Kergete sõnade, lausete ja lugemistükkide ärakirjutamine seinatahvliilt ja raamatust. Täis- ja umbhäälikud, nende jaotamine. Silbid. Rõhk. Tähtsamad kirja vahemärgid. Kuuldediktaat.

5. õppeaasta, 4 tundi nädalas.

Kõneharjutused (piltide järele: koduloomad, aastaajad jne.). Laste mõistuse kohaste jutustuste lugemine. Loetud tüki sisu jutustamine küsimuste varal ja ilma küsimusteta. Luuletuste päheõppimine õpetaja abil ja iseseisvalt.

Aja-, nimi-, omadus-, arvu- ja asesõnade tegelik äratundmine. Tutvustamine pööramise ja käänamisega. Tutvustamine sõnade kokkuseadega (tüvi, lõpp, eessilp). Kokkuliidetud sõnad. Alus ja ütlus. Ärakirjutamine. Loetud tükkide kirjalik ümberjutustamine. Kirjalikud harjutused õigekirjutuse reeglite üle. Diktaat. Ümberpanekud Eesti keelest Vene keelde.

6. õppeaasta, 4 tundi nädalas.

Kõneharjutused piltide järele (mets, linn, mägestik jne.). Igapäevases elus tarvilise keele harjutamine.

Kunst-luule alalt võetud tükkide lugemine ühes nende sisu jutustamisega ning kava äratähendamisega. Luuletuste päheõppimine.

Lühike süstemaatiline sõnaõpetus. Otsekohene ja kaudne kõne. Kirja vahemärkide tarvitamine. Loetud toodete sisu kirjalik arutusele võtmine klassis läbitöötatud kavade järele. Ümberpanekud Eesti keelest Vene keelde. Diktaat.

7. õppeaasta, 3 tundi nädalas.

Tervete lühikeste kirjandustoodete lugemine ühes nende sisu jutustamisega. Luuletuste päheõppimine

Tähtsamad kirjanikud (Gogol, Pushkin, Lermontov, Turgenev, Gontsharov, Gorkij, ...) Tegelikult tarvilise keele harjutamine.

Lühike süstemaatiline lauseõpetus ühes lahutusharjutustega. Loetud toodete sisu kirjalik ümberjutustamine klassis läbitöötatud ja iseseisvalt kokkuseatud kavade järele. Lühikeste kirjade kokkuseadmine.

Tunnikava.

Õppeaastad.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Õppeained.							
1. Kodulugu	4	4	4	—	—	—	—
2. Eesti keel (emakeel)	6	6	6	5	4	4	4
3. Laulmine	2	2	2	2	2	2	2
4. Võimlemine	2	2	2	2	2	2	2
5. Käsitöö	2	2	2	2	2	2	2
6. Joonist. voolim. ja ilukiri	2	2	3	2	2	2	2
7. Matemaatika	4	6	6	5	6	6	6
8. Looduslugu ja füüsika	—	—	—	2	4	6	6
9. Maadeteadus	—	—	—	2	2	2	2
10. Ajalugu	—	—	—	2	2	2	2
11. Ühiskondteadus	—	—	—	—	—	—	2
12. Filosoofia eelkursus	—	—	—	—	—	—	—
13. Esimene võõras ksel	—	—	—	4	4	4	2
14. Teine võõras keel	—	—	—	—	—	—	—
15. Kolmas võõras keel	—	—	—	—	—	—	—
Kokku	22	24	25	28	30	32	34

Õpetajad!

Eesti Sulg- ja Väikeloomakasvatuse edendamise Selts
on registreeritud.

Õpetajad, Teie elukutse võimaldab Teile tihti ainult sulg- ja väikeloomapidamist, sellepärast astuge Seltsi liikmeks. Seltsi l-ne üleüldine peakoosolek peetakse Tallinnas Riigi ja omavalitsuse teenijate seltsimajas, Mundi uul. nr. 3 (Tallinna linnapanga vastas) 21. detsembril kell 1 p. l. ära. Liikmemaksu võetakse sealsamas kell 11 homm. alates vastu. Kes 21. det. Tallinna ei saa sõita, saatku oma liikmemaksu, 6 marka, postiga ära. Selts annab välja oma kuukirja „Väikeloomakasvataja“, mille tänavuse aasta 3 nummert 4 m. 50 p. makavad. Seltsile on vaja sulg- ja väikeloomapidajate ja asjast huvitatud isikute nimesid ja adresse — loodame ka selles asjas Teilt vastutulekut. Kõik kirjal. küsimused saata: Tallinn, Luisentali tän. 14, krt. 5, E. Sulg- ja Väikeloom. edend. Seltsile. A sutajad.

„EESTI TEHNIKA SELTSI AJAKIRI“

ilmub 2 korda kuus igal 1. ja 15. kp. ühes Tehnilise Ringvaatega.

Kaastööliseks kodumaa tuntud eriteadlased.

Väljaandja: Eesti Tehnika Selts; Peatoimetaja: ins. H. Reier;
Kirjastaja: K./Ü. „RAHVAÜLIKOOI“ Tallinnas.

Tellimisi ja kuulutusi võtavad vastu: Tallinnas: K./Ü. „Rahvülikool“, Tartus: „Pestimees“, „Odamees“ ja © Rehti rmtkpls, Pärnus: Pärnumaa Kooliõpetajate Liidu rmtkpls. Paldes: Seidbergi rmtkpls. Võrus: J. Semmi rmtkpls. Valgas: Lepiku rmtkpls. Viljandis: Leekese rmtkpls, Kuresaares: Liivi rmtkpls. Narvas: Tamvelise rmtk.

Tellimise hind Mk. 18 -- veerandaastas, üksik nr. Mk. 3.50.

Preovinumbrel võib saada postjärelmaksuga K./Ü. „RAHVAÜLIKOOI“ Tallinnas.

„K./Ü. RAHVAÜLIKOOI.“

Tallinna Õpetajate Seminaari juures avatakse lähemal ajal
kaheaastased

keskkooli käsitöö õpetajate
ettevalmistamise kursused.

Kursustele võetakse vastu keskkooli haridusega isikuid ja tegevaid õpetajaid. Õpetus on maksuta. Kursused avatakse Tallinna kunsttööstuskooli ruumides. Õpetus on peale lõunat. Ministerium teeb maakonna- ja linnakoolivalitsustele ettepaneku, et nad kursustele omal kulul asjast huvitatud isikuid saadaks.

Isikuid, kes kursustest osavõtta soovivad, palutakse Tallinna Õpetajate Seminaari direktorile üles anda.

Kursuste juhataja Hans Roos.

Kasvatusteadusline aiakiri

KASVATUS

Eesti Õpetajate Keskliidu häälekandja
ilmub kaks korda kuus.

Toimetuse juhataja: Hans Roos, peatoimetaja,
J. Annusson, Dr. A. Lüüs, J. Piiskar, V. Raam,
J. Rumma, R. Rägo.

Kaastöolisteks on kõik Eesti õpetajad, kooli-
arstid ja haridustegelased.

Väljaandja Eesti Õpetajate Keskkliit.

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid
Eestis, Tallinnas „Kasvatuse“ toimetuse,

- - - Pikk tän. nr. 26, kella 2—5 p. l. - - -

Tellimise hind: mk. 18.— veerandaastas,

- 1. augustist kuni aasta lõpuni 30.— mk. -

Üksik number mk. 3.50.

□□□□□

Et „Kasvatusele“ üle maa lugejaid on, siis
leiavad

kuulutused

kõige otstarbekohasema paiga „Kasvatu-
ses“, iseäranis kuulutused kooli alalt: õpe-
tajate otsimised, koolitarviduste pakkumised jne.
Adr.: Tallinn, „Kasvatus“, Pikk tän. nr. 26.

Eesti Õpetajate Keskkliidu juhatus.